

ΣΙΒΥΛΛΙΚΟΙ ΧΡΗΣΜΟΙ

(Εἰσαγωγικά — Ἀπόδοσις τοῦ Κειμένου — Σχόλια)

Υ Π Ο

ΣΑΒΒΑ ΧΡ. ΑΓΟΥΡΙΔΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Μᾶς ἔχουν παραδοθῇ 4230 ἐξάμετροι στίχοι Σιβυλλικῶν Χρησμῶν, διαιρεμένοι, σύμφωνα μὲ ὠρισμένα χειρόγραφα, εἰς 14 βιβλία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα λείπουν τὰ ὑπ' ἀριθ. 9 καὶ 10 (βλ. Joh. Geffcken, *Die Oracula Sibyllina*, G.C.S. 8, 1902, LVI-240). Ἔτσι τὸ βιβλίον 8 διαιρέθηκε εἰς τρία μέρη γιὰ τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν 9 καὶ 10, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο προῆλθε ἡ λαθεμένη ἀρίθμησις τῶν βιβλίων 11 ἕως 14 (βλ. A. Kurfess, στὸ ἔργο τῶν Hennecke-Schneemelcher, *Neutestamentliche Apokryphen*, 3 ed., II, 1964, σελ. 500). Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὰς ποικίλας κατατάξεις τῶν Χρησμῶν εἰς τὰ χειρόγραφα, τὸ ποικίλον περιεχόμενον καὶ τὴν ἀνάλογον χρονολόγησίν του, ἔχει γίνῃ γενικώτερα δεκτὸ ὅτι τὰ βιβλία III, IV καὶ V, μὲ μερικὰς ἴσως περικοπὰς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὰ ἄλλα βιβλία, συνολικῶς 1650 περίπου στίχοι, προέρχονται ἀπὸ Ἰουδαίους συγγραφεῖς. Μιλώντας γενικὰ θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι τὸ σιβυλλικὸν εἶδος τοῦ ἐθνικοῦ χρησμοῦ Ἰουδαῖοι συγγραφεῖς υἱοθέτησαν, ἐπεξεργάσθησαν, ἢ ἔγραψαν ἀπευθείας, μιμούμενοι τὸ ὕφος. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἔλαβε χώρα ὡς πρὸς τοὺς Ἰουδαϊκοὺς χρησμοὺς μετὰ τὸ β' αἰ. π.Χ. μέχρι καὶ τοῦ β' αἰ. μ.Χ. Τὰ Ἰουδαϊκῆς προελεύσεως ἀπόκρυφα κείμενα τῆς περιόδου αὐτῆς ἀποτελοῦν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ τοῦ τόμου. Γι' αὐτὸ εἰς τὴν ἐκδοσὶν αὐτὴν θὰ περιληφθοῦν τὰ βιβλία III καὶ IV εἰς τὸ σύνολόν τους καὶ τὸ V ἀποσπασματικῶς. Τὸν περιορισμὸ ἐπιβάλλει ἀνυπέρβλητη ἀνάγκη. Τὰ Σιβυλλικὰ Βιβλία εἰς τὸ σύνολόν τους, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ χριστιανικὰς προσθήκας καὶ ἡ καθόλου χριστιανικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ἔργου δὲν ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἐνδιαφέρον μας ἐδῶ· αὐτὸ ποὺ ἀνήκει εἰς τὸν τόμον αὐτὸ εἶναι οἱ Ἰουδαϊκῆς προελεύσεως χρησμοὶ τῆς περιόδου β' αἰ. π.Χ. μέχρι β' αἰ. μ.Χ.

Οἱ Σιβυλλικοὶ Χρησμοὶ εἶναι ἓνα συμπῆλμα ποικίλης προελεύσεως χρησμῶν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, ποὺ διέσωσε ἡ χειρογραφικὴ παράδοσις, διότι, τελικῶς, Ἕλληνιστὲς Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοὶ ἀντελήφθησαν ὅτι ἡμποροῦσαν νὰ ἐξἸουδαίσουν ἢ νὰ ἐκχριστιανίσουν τὸ ὅλον σιβυλλικὸν ἔργο καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσιν ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς των ὑποθέσεως, ὅπως ἐχρησιμοποιοῦσαν τὰς προφητείας τῆς Π. Διαθήκης.

Ὁ χαρακτήρας, λοιπόν, τοῦ ἔργου εἶναι σύνθετος, καὶ μάλιστα ἰδιόρ-

ρυθμα σύνθετος. Ἄς πάρουμε ὡς παράδειγμα τὰ βιβλία I καὶ II. Ὅπως σημειώνει ὁ J. Collins (The Old Testament Pseudepigrapha, ed. by J. Charlesworth, Doubleday 1983, σελ. 330) σχετικῶς μὲ τὰ βιβλία αὐτά, ἕνας ιουδαϊκὸς ἀρχικὸς χρησμός, δομημένος κατὰ τὴ συνήθη σιβυλλικὴ διαίρεσι τῆς παγκόσμιας ἱστορίας σὲ δέκα γενεές ἀποτελέσει τὴν ἀρχικὴν βάσι. Χωρὶς διακοπὴ ἡ ἱστορία τῶν ἑπτὰ γενεῶν σώζεται εἰς τὸ βιβλίον I, 1-323· διακόπτεται ἡ συνέχεια ἀπὸ μία σαφῶς χριστιανικὴ παρεμβολή (στίχ. 324-400) περὶ τῆς σαρκώσεως καὶ τῆς δημόσιας δράσεως τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἡ συνέχεια τοῦ θέματος ἀναλαμβάνεται εἰς τὸ II, 6-33, χωρὶς ἀναφορὰ στὴν ὁδοὶ καὶ ἔννατη γενεά, ἀλλὰ μὲ μιὰ ἄμεση μετάβασι στὰ γεγονότα τῆς δεκάτης. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ δευτέρου βιβλίου (στίχ. 34-347) πρᾶθεται σειρά ἐσχατολογικῶν κρίσεων καὶ τὴν Τελικὴν Κρίσι. Ὡρισμένα τμήματα τοῦ κειμένου εἶναι μετὰ βεβαιότητος ιουδαϊκὰ (π.χ. II, 154-76) ἢ χριστιανικὰ (π.χ. II, 238-51), εἰς πολλὰ ὅμως ἄλλα σημεῖα τὸ κείμενο παρουσιάζει ἀβεβαιότητα ὡς πρὸς τὴν προέλευσί του· τόσο εἶναι περιπεπλεγμένα τὰ ιουδαϊκὰ μὲ τὰ χριστιανικὰ στοιχεῖα. Γενικῶς πιστεύεται ὅτι τὸ ἔργο εἶναι εἰς τὴν βάσι τοῦ ιουδαϊκοῦ, ἔχει τύχει ὅμως δραστηκῆς χριστιανικῆς ἐπεξεργασίας. Ἐπιπλέον, εἰς τὴν ομάδα χειρογράφων Ψ τῶν Σιβυλλικῶν, τὸ Βιβλίον II περιέχει μακρὰ παρεμβολή ἀπὸ λόγια τοῦ Ψευδοφωκυλίδη (στίχ. 56-146), τὰ ὁποῖα ὅμως ἔχουν ἤδη τύχει ιουδαϊκῆς ἐπεξεργασίας. Τὸ παράδειγμα δείχνει τὴν ἔννοια τοῦ «συνθέτου», γὰρ νὰ μὴν ποῦμε «πολυσυνθέτου» χαρακτῆρα τῶν Σιβυλλικῶν κειμένων. Ἡ ἴδια, ἂν ὄχι καὶ μεγαλύτερη ἀβεβαιότητα, ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ ἄλλα Βιβλία.

Ἰδιαίτερα ὡς πρὸς τὰ βιβλία ποὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς ἐκδότες τῶν Ἀποκρύφων κειμένων τῆς Π. Διαθήκης (Βιβλία III, IV καὶ V, ἰδιαίτερος δὲ τὸ III καὶ τὸ IV) ἔχουν γίνεи γενικώτερα ἀποδεκτὰ τὰ ἐξῆς: τὸ Βιβλίον III πιστεύεται ὅτι ἔχει γραφῇ ἀπὸ Ἰουδαίους, ἂν καὶ περιέχει ἐξώφθαλμες χριστιανικὲς παρεμβολές, ἴσως μάλιστα περιλαμβάνει καὶ εἰδωλολατρικοὺς χρησμούς. Ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ λείπει εἰς τὰ χειρόγραφα, τὴν εὐρίσκομε ὅμως εἰς τὸ πρὸς Αὐτόλυκον ἔργο τοῦ Θεοφίλου Ἀντιοχείας μὲ τὴν ἐξῆς εἰσαγωγή: «Σίβυλλα δὲ ἐν Ἑλληνισιν καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν γενομένη προφητις, ἐν ἀρχῇ τῆς προφητείας αὐτῆς ὀνειδίζει τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, λέγουσα...» (2,36). Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ Λακτάντιος (Instit. Divin. 4,6). Αὐτὸ ὑποδηλώνει ὅτι τὸ βιβλίον III ἦταν τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀρχικὴν συλλογὴ τῶν Χρησμῶν καὶ ἄρχισε μὲ τοὺς 85 περίπου στίχους ποὺ παραθέτει ὁ Θεόφιλος. Οἱ στίχ. 1-92 καὶ ὁ 96 τοῦ βιβλίου, ὅπως ἔχει σήμερα, ἀνήκουν κατὰ τίς ἐνδείξεις τῶν χειρογράφων, στὸ βιβλίον II, καὶ συζητεῖται ὁ ιουδαϊκὸς ἢ χριστιανικὸς ἢ μικτὸς χαρακτῆρας των. Καὶ τὸ βιβλίον IV ἀναγνωρίζεται ὡς ιουδαϊκὸ καὶ ὄχι ὡς χριστιανικόν, καὶ τὸ διακρίνει ἕνας χαρακτῆρας πρὸς ἐπιθετικὸν ἐναντίον τῶν κρατούντων εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ὅ,τι τὸ Βιβλίον III. Τὸ Βιβλίον V ἔχει προκαλέσει τίς περισσότερες συζητήσεις, γιὰτὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ, διάφορα μεταξύ των τμήματα, τελικῶς

ὅμως θεωροῦνται καὶ αὐτὰ ἐν γένει ὡς ἰουδαϊκά, ἐνῶ εἰς τοὺς στίχ. 256-259 ἔχουμε, μίαν τουλάχιστον, βεβαία χριστιανικὴ παρεμβολή.

Ἐξηγήσαμε ἤδη γιατί ἡ παροῦσα ἔκδοσι τῶν Ἀποκρύφων τῆς Π. Διαθήκης δὲν μπορεῖ νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὴν μετάφρασι καὶ τὸ σχολιασμὸ ὄλων τῶν Σιβυλλικῶν Χρησμῶν. Αὐτὸ θὰ γίνη μόνο γιὰ τὰ Βιβλία III καὶ IV καὶ εἰς ἀποσπάσματα γιὰ τὸ βιβλίον V. Δὲν μᾶς εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπεκταθοῦμε ἐδῶ περισσότερο.

Καὶ ἀφοῦ τώρα ὁ ἀναγνώστης ἔχει μιὰ γενικὴ εἰκόνα περὶ τοῦ τί ἀκολουθεῖ εἰς τὸ κείμενο, μπορεῖ ἡ Εἰσαγωγή αὐτὴ νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἐπὶ μέρους ζητήματα.

1. Σίβυλλες καὶ Σιβυλλικὰ Βιβλία. Γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν Σιβυλλῶν καὶ γιὰ τὸ ρόλο τῶν χρησμῶν τοὺς εἰς τὴν ἀρχαιότητα βλ. ἐκτὸς τῶν σημειουμένων στὴ βιβλιογραφία ἔργων (βλ. Charlesworth, LXX, *The Pseudepigrapha...*, "Ενθ' ἄνωτ., σελ. 187-188), εἰδικώτερα τὴ μελέτη τοῦ Alfons Kurfess, *Sibyllen und Sibyllinen*, 1950. Ὁ σιβυλλικὸς χρησμὸς ἦτο πολὺ γνωστὸ φιλολογικὸ εἶδος εἰς τὸν ἀρχαῖο κόσμον. Οἱ διασωθέντες χρησμοὶ εἶναι γραμμένοι σὲ ἐπικὸ ἑλληνικὸ ἑξάμετρο (ἴσως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Δελφικοῦ χρησμοῦ), δὲν πρόκειται ὅμως γιὰ ἰδιάζον ἑλληνικὸ φαινόμενο. Πολλὲς ἀπὸ τίς γνωστὲς Σίβυλλες εἶναι ἀσιατικῆς καταγωγῆς, καὶ ὁ τύπος τῆς προφητείας τῶν θεωρεῖται πῶς ἦλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος Σίβυλλα δὲν ὑπάρχει τίποτε θετικόν. Ἰσως αὐτὸ νὰ ἦτο τὸ ὄνομα κάποιας ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες προφῆτιδες. Ἀπὸ τὸν 4 αἰ. π.Χ. ἔχομε πληροφορίες γιὰ ἕναν ἀριθμὸ ἀπὸ Σίβυλλες. Οἱ διασημότερες ἦσαν ἐκεῖνες τῆς Ἐρυθραίας καὶ τῆς Μαρπεσοῦ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, καὶ τῆς Κύμης εἰς τὴν Ἰταλία. Ἦδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἔγιναν προσπάθειες πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν. Ὁ κατάλογος τοῦ Varo (βλ. Λακτάντιος, *Div. Instit.* 16), ποὺ ἐπηρέασε πολὺ τὴν κάποια ἀποκρυστάλλωσι, ἀναφέρει 10 Σίβυλλες: τὴν Περσική, τὴ Λυβική, τὴ Δελφική, τὴν Κιμμερία, τὴν Ἐρυθραία, τὴν Σαμία, τὴν Κυμαία, τὴν Ἑλλησπόντια, τὴν Φρυγική καὶ τὴν Τιμπουρτίνη. Παραλείπονται ἀπὸ τὸν κατάλογον αὐτὸ ἡ Ἑβραία, ἡ Χαλδαία καὶ ἡ Αἰγυπτία. Ἀλλ' ὁ ἀνώνυμος πρόλογος εἰς τὴν κρατήσασα ἔκδοσι τῶν Σιβυλλικῶν Βιβλίων ταυτίζει τὴν Περσική μετὰ τὴν Ἑβραία. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὁ ἀριθμὸς τῶν Σιβυλλῶν αὐξάνεται. Τοὺς ἐρευνητὲς ἀπασχόλησε, ἐπίσης, κατὰ πόσον ἡ Ἑβραία Σίβυλλα μπορεῖ νὰ ταυτισθῇ μετὰ τὴν Χαλδαία ἢ τὴν Βαβυλωνία κόρη, κατὰ μίαν παράδοσι τοῦ χρονογράφου Βηρωσσοῦ.

2. Σκοπὸς τῶν Χρησμῶν. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸν τῶν Σιβ. Χρησμῶν εἶναι ἡ πρόρρησι συμφορῶν καὶ καταστροφῶν. Αὐτὸ ἰσχύει ἐν πολλοῖς καὶ γιὰ τοὺς Ἑβραίους Προφῆτες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἰουδαίους καὶ χριστιανούς ἀποκαλυπτικούς συγγραφεῖς. Ἡ περιφημότερη συλλογὴ χρησμῶν

κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦταν ἡ ἐπίσημη ποὺ φυλάσσονταν εἰς τὸ ρωμαϊκὸ Forum. Τὶς ἀρχές τῆς ὁ θρύλος ἀνάγει εἰς τὰ χρόνια τοῦ Tarquinius Priscus. Εἶναι, λοιπόν, πιθανό, πρὶν πέσῃ ἡ Μοναρχία, νὰ ὑπῆρχε συλλογὴ χρησμῶν στὴ Ρώμη ἀπὸ ἐλληνικοὺς ἐξάμετρος (Βλ. R. Bloch, «L'Origine des Livres Sibyllins à Rome: Méthode de recherche et critique du récit des annalistes anciens», στὸ Neue Beiträge zur Geschichte der Welt, Berlin 1965, Bd. 2, σελ. 281-292). Ἐτῆροῦντο ὑπὸ τὴν φύλαξιν ομάδας ἀνδρῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σὲ περιστάσεις κρίσεως τὸ κράτος, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Γερουσίας, ζητοῦσε συμβουλὴ. Μέσα στὸν ἐλληνορωμαϊκὸ κόσμον σὲ κανένα ἄλλο σῶμα ἀπὸ βιβλία δὲν ἀποδόθηκε ἐπίσημα τέτοια αὐθεντία. Καταστράφηκαν ὅταν κἀκε τὸ 83 π.Χ. ὁ Ναὸς τοῦ Jupiter Capitolinus, ὅπου φυλάσσονταν. Ὅταν ὁ Ναὸς ἀνοικοδομήθηκε τὸ 76 π.Χ., συνελέγησαν χρησμοὶ ἀπὸ διάφορα κέντρα, ἰδίως ἀπὸ τὴν Ἑρυθραία. Σχετικὰ μὲ τὸ περιεχόμενόν τους ὁ Tibullus (2,5· 66-68) παρατηρεῖ ὅτι εἶναι γεμάτα ἀπὸ οἰωνοὺς καὶ τερατώδη σημεῖα. Ἀπὸ τὰ σωζόμενα ρωμαϊκὰ σιβυλλικὰ κείμενα ἀναφέρει πὼς γίνεται λόγος περὶ ἀνδρογύνου ἀτόμου, καὶ σ' ἓνα ἄλλο γιὰ «τὰ παίγνια τοῦ αἰῶνα» (Ludi Saeculares). Ἡ χρῆσις, ἐπίσης, τῶν χρησμῶν αὐτῶν ἐποίκιλλε κατὰ ἐποχές· ἄλλοτε χρειάζονταν κάποια αὐθεντία γιὰ τὴν οἰκοδόμησιν ναῶν σὲ ἐλληνικοὺς, μὴ ρωμαϊκοὺς Θεοὺς (5 αἰ. π.Χ.), ἐνῶ κατὰ τοὺς πολέμικοὺς ἀγῶνες τῶν Ρωμαίων στὴ Μακεδονία ὑπῆρχαν ἀμφιβολίες περὶ τοῦ πρακτέου (173 π.Χ.) καὶ ἀνάγκη καθοδήγησης.

Πάντως ὁ κύριος σκοπὸς ποὺ ὑπηρετοῦσαν οἱ Σιβυλλικοὶ Χρησμοὶ ἦταν πολιτικός. Πλήθος πληροφοριῶν τὸ ἐπιβεβαιώνει (Βλ. στὸν Collins, O.T. Ps., σελ. 320). Τὸ 12 π.Χ. ὁ Αὐγουστος κατάστρεψε περισσότερους ἀπὸ 2000 προφητικoὺς στίχους, γιὰτὶ τοὺς θεώρησε ἀνατρεπτικοὺς (Suetonius, Augustus 31.1). Τὸ ὅτι περισώθηκαν κάμποσοι ἄλλοι στίχοι ὠφείλονταν μᾶλλον εἰς τὸ κύρος ποὺ εἶχαν καὶ ὄχι εἰς τὸ διάφορο χαρακτῆρα τους. Τὴν ἰδέαν τοῦ «χρυσοῦ αἰῶνα» δανεῖζεται ὁ Βιργίλιος ἀπὸ τὴν Κυμαία Σίβυλλα, ποὺ ἐνδιαφέρονταν πολὺ γιὰ τὸν ἐρχομὸ ἑνὸς Ἰδεώδη Μονάρχῃ. Φυσικά, οἱ πολιτικὲς κρίσεις ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴ θέληση τῶν θεῶν καὶ τὴ σωστὴ λατρεία τους· τὰ Σιβυλλικὰ βιβλία εἶναι στὴν οὐσία τους θρησκευτικὰ βιβλία.

Ὅπως ὅλοι οἱ χρησμοὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ οἱ Σιβυλλικοὶ ὑπέκειντο σὲ νόθευσι, παραποίηση καὶ παρεμβολή. Οἱ Σίβυλλες παραδιδύονται ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη καὶ τὸ Λουκιανό, ἐνῶ ὁ Κικέρων (De Divinatione 2.54. 110 ἐξ.) καὶ ὁ Πλούταρχος εἶναι ἐνήμεροι γιὰ τὴ δραστηριότητα ἀπατεῶνων χρησμοδοτῶν (Περὶ Πυθελῶν Χρησμῶν 25).

3. Προέλευσι, Χρονολόγησι, Ἱστορικὴ ἀξία. Ἡ προέλευσι τῶν ἐπιμέρους βιβλίων ποὺ μεταφράζονται ἐδῶ θὰ συζητηθῇ εἰς τὰ Εἰσαγωγικὰ Σημειώματα ποὺ προηγοῦνται καθενὸς ἀπ' αὐτά. Ἡ μισὴ σχεδὸν

συλλογή τῶν Σιβυλλικῶν (Βιβλία III, V, XI-XIV) μποροῦν νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴν Αἴγυπτο, ἄλλα Βιβλία, μὲ κάποιες πιθανότητες, μποροῦν νὰ συνδεθοῦν πρὸς τὴ Συρία (IV, VI, VII), πρὸς τὴ Μικρὰ Ἀσία (I καὶ II), ἢ ἀπλῶς πρὸς κάποια περιοχὴ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ προσδιορίσουμε.

Ἡ χρονολόγησί τους κυμαίνεται ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ β' αἰ. π.Χ. μέχρι τὸν σ' αἰ. μ.Χ. Τὰ βιβλία III, IV, V καὶ μερικὰ Ἀποσπάσματα γνωρίζει ἤδη ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς εἰς τὸ τέλος τοῦ β' αἰ. Ὁ Λακτάντιος (300 μ.Χ.) γνωρίζει ἐπιπλέον καὶ τὰ βιβλία VI, VII, καὶ VIII. Ὁ Πρόλογος πρέπει νὰ χρονολογηθῇ περὶ τὸ 500 μ.Χ., γιὰτὶ στηρίζεται στὴ «Θεοσοφία», ποὺ μνημονεύει τὸν αὐτοκράτορα Ζήνωνα (474-91). Ὁ συγγραφέας τοῦ ἐξηγεῖ γιὰτὶ προέβη στὴ συλλογὴ: «...ἐφόσον πραγματεύονται περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ πραγμάτων πνευματικῶν, ὥστε νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν πηγὴ αὐτὴ καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους συναντάει» (4-6).

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ Ἰουδαῖοι ἔκαναν πολὺ ἐξυπνὴ χρῆσι τῶν Σιβυλλικῶν Χρησμῶν γιὰ ἐξυπηρέτησι τῆς δικῆς τους θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς προπαγάνδας. Μὲ παρεμβολὰς καὶ βαθμιαία ἐπέκτασι ἐπιδιώξαν νὰ διασπείρουν ἔτσι μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν τὸ μονοθεῖσμό, τὶς μωσαϊκὰς ἐντολὰς καὶ σημαντικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐβραϊκῆς ἱστορίας (βλ. σχετικὰ P. Dalbert, *Die Theologie der hellenistisch-judischen Mission-Literatur*, 1954, σελ. 110-123). Ἐκτὸς τούτου, βέβαια, ἀποτελοῦσε στήριγμα στὴν πατρῶα πίστι γιὰ κάθε Ἰουδαῖο, ὅταν ἔβλεπε πὼς οἱ προφῆτισσες τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου, οἱ Σίβυλλες, ἐπιβεβαίωσαν τὰ βασικὰ δόγματα τῆς πίστεώς του. Τὰ περὶ Ἰουδαϊκῆς προπαγάνδας ποὺ ἀναφέρθηκαν προηγουμένως ἐπιβεβαιώνει ἡ χρησιμοποίησι τῶν Σιβυλλικῶν Χρησμῶν, μετὰ τοὺς Ἰουδαίους ἢ, ἀκόμα, καὶ παράλληλα πρὸς αὐτοὺς, ἀπὸ τοὺς χριστιανούς μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἰδίας μεθόδου τῆς ἀναπροσαρμογῆς. Ὁ βασικὸς μηχανισμὸς τῆς προσαρμογῆς αὐτῆς ἦταν τὸ «*vaticinium ex eventu*». Ἔτσι καὶ ἡ Σίβυλλα τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ἔχι μόνον οἱ Ἑβραῖοι Προφῆτες, παρουσιάζονταν νὰ προλέγουν τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ τὰ βασικὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπόψιν τοῦ τὸ κύρος τῆς Σίβυλλας στὴν ἀρχαιότητα, καθὼς καὶ τὴν πίστι μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας στὰ βασικὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας, δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήσσεται ὅτι καὶ εἰς τὴν αὐθεντία τῆς Σίβυλλας πιστεύουν, καὶ ἄνετα εἰς αὐτὴν παραπέμπουν γιὰ νὰ προπαγανδίσουν τὴ χριστιανικὴ πίστι. Τὸ πρόβλημα, βέβαια, τῆς *fraus pia* (εὐσεβὲς ἀπάτη) μετατίθεται σὲ κάποιους ἄλλους καλοπροαίρετους χριστιανούς· εἶναι ὅμως γνωστὸ ὅτι εἰς τὸν ἀρχαῖο κόσμον ὁ ἠθικὸς χαρακτήρας τῆς πράξεως αὐτῆς ἦταν τελείως διαφορετικὸς ἀπὸ ὅ,τι στὸ σημερινὸν κόσμον. Δὲν ἐλλείπουν καὶ οἱ ἐρευνητές, ὅπως ὁ C. C. Torrey, ποὺ γιὰ τὸ IV Βιβλίον (ποὺ γράφθηκε περὶ τὸ 80 μ.Χ.) καὶ τὸ V, ποὺ συμπληρώθηκε, κατ' αὐτόν, τὸν Β' αἰ. μ.Χ. πιστεύουν πὼς ὡς πηγὴ χρησιμοποιοῖται

καὶ ἡ Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννη. Γιά τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ποὺ καταφεύγουν, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐπιφύλαξι, εἰς τὴ Σίβυλλα ὡς αὐθεντία βλ. Hennecke, *Neutestamentliche Apokryphen*³, ed. W. Schneemelcher II, 1964, σελ. 498-548. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπῆρξαν στὸ χῶρο αὐτὸ σπουδαῖοι δάσκαλοι τῶν χριστιανῶν. Ἡ Σίβυλλα παντοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνα. Ἡ Ἰουδαϊκὴ Σίβυλλα εἰσάγεται ὡς νύμφη τοῦ Νῶε (III, 827) καὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ δώσει πολλὰς ἱστορικὰς συμβουλὰς καὶ ὑποθῆκες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κατακλυσμοῦ κι' ἐδῶ. Στὸ στίχ. 809 μᾶς πληροφορεῖ ὅτι διαμονὴ τῆς τελικῆς ἔκαμε τὴν Βαβυλῶνα. Ἡ σπουδαιότητα τῶν κειμένων αὐτῶν γιὰ τὴν ἱστορίαν εἶναι ἐλαχίστη. Κινοῦνται εἰς τὸν κόσμον τῆς φαντασίας ἢ μνημονεύουν γνωστὰ ἀπ' ἄλλου γεγονότα. Ὁ Collins ἔχει δίκαιο τονίζοντας τὴν κάποια συμβολὴ τῶν ἔργων αὐτῶν, ὡς πρὸς τὴν περίοδο ποὺ γράφτηκαν, εἰς τίς γνώσεις μας περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως: «Ἀποτελοῦν, ἰδιαίτερα, κύρια πηγὴ γιὰ τὴν ἰδεολογίαν τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῆς Ρώμης σ' ὅλη τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή». Κι' ἀφοῦ ἀφοροῦν τόσο πολὺ τῇ Ρώμῃ δὲν εἶναι παράξενο ποὺ βρίσκουμε τόσο ἐκτεταμένη χρῆσιν τῶν ἔργων αὐτῶν κι' ἀπὸ διαφόρους χριστιανοὺς συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, ἰδίως ἀπὸ τὸ Λακτάντιο.

4. **Θεολογικὴ καὶ πολιτιστικὴ σημασία.** Θεωρώντας τὰ ἔργα αὐτὰ ἀπὸ θεολογικὴ σκοπιά, δὲν πρέπει νὰ παραβλέψῃ κανεὶς τὸ φαινόμενο τῆς ἀποδόσεως εἰς τὴν Σίβυλλα θείας ἐμπνεύσεως ἀπὸ Ἰουδαίους καὶ Χριστιανούς. Δὲν βρίσκουμε ἐδῶ ρῆγμα μεταξὺ τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου ἀφενὸς καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ χριστιανικοῦ ἀφετέρου. Ὡς πρὸς τὴ χριστιανικὴ ἰδιαίτερα πλευρὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ προθυμία νὰ βρεθοῦν στηρίγματα γιὰ τὴ νέα πίστι τόσο στὸν ἐθνικὸ ὅσον καὶ στὸν Ἰουδαϊκὸν κόσμον. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ὅμως κι' οἱ δύο αὐτοὶ κόσμοι ἔρχονταν κοντὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐνὰ ἀπὸ τὰ ἐξέχοντα θεολογικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Σιβυλλικῶν εἶναι ἡ ἐσχατολογία τους. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐσχατολογικοὶ χρησμοὶ εἶναι πολιτικῆς χοριᾶς: ὁ ἐρχομὸς μιᾶς ἑνδοξῆς βασιλείας καὶ ἡ μεταμόρφωσις τῆς γῆς. Παράλληλες ὅμως ιδέες βρίσκονται καὶ εἰς τὸν ἐθνικὸν κόσμον (4 Ἐκλογὴ τοῦ Βιργιλίου —στὴν ὑπηρεσία τῆς ρωμαϊκῆς προπαγάνδας—, τὸ Αἰγυπτιακὸ Δημοτικὸ Χρονικόν, ὁ Χρησμός τοῦ Κεραμέως, ὁ Περσικὸς χρησμός τοῦ Ὑστάσπης, καὶ τοῦ Bahman Yasht), ὅπως καὶ εἰς ὅλη τὴν Ἰουδαϊκὴ Ἀποκαλυπτικὴ φιλολογία.

Ἡ ἀπειλὴ τῆς καταστροφῆς τοῦ κόσμου διὰ πυρὸς ἔχει τὰ παράλληλά της καὶ εἰς τὴν περσικὴ ἐσχατολογία καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν Στωϊκῶν περὶ «ἐκπυρώσεως» τοῦ κόσμου. Εἶναι περιέργον, ἀλλὰ συχνὰ (Βιβλία I, II καὶ IV) οἱ ἀντιλήψεις περὶ τελικῆς ἐκπυρώσεως καὶ περὶ Κατακλυσμοῦ βρίσκονται πλάι-πλάι. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως κατὰ περιόδους, ὅπως καὶ μὲ τὴν χρῆσιν λαϊκῶν μοτίβων καὶ θρύλων. Ἡ διαίρεσις

τῆς ἱστορίας εἰς δέκα περιόδους ἀπαντᾶται τόσο εἰς τὸ βιβλίο V, ὅσο καὶ εἰς τὴν περσικὴ θρησκεία καὶ εἰς τὴν ἰουδαϊκὴ Ἀποκαλυπτικὴ. Τὸ μοτίβο τῆς διαφυγῆς τοῦ Νέρωνα στοὺς Πάρθους καὶ τῆς ἐπιστροφῆς του στὴ Δύσι μὲ συνεπακόλουθα φοβερά δεινὰ ἀπασχολεῖ ἔθνικούς, ἰουδαίους καὶ χριστιανούς τὸ ἴδιο. Σχετικὰ μὲ τὴν ἐσχατολογία τοῦ ἀτόμου στὰ Σιβυλλικά, φαίνεται σωστὴ ἡ παρατήρησις πὼς μόνον εἰς τὰ σαφῶς χριστιανικά βιβλία (π.χ. Βιβλίο VII), καθὼς καὶ σὲ ὠρισμένες καθαρὰ χριστιανικὰ παρεμβολές (π.χ. Βιβλίο II) γίνεται λόγος περὶ τιμωρίας μετὰ θάνατον. Ὁ παράδεισος ὅμως τῶν ἀναστημένων ἀγίων, ἀκόμα καὶ εἰς τὰ κείμενα ἀπὸ χριστιανικὸ χέρι, εἶναι γήϊνος καὶ περιγράφεται ὑπὸ τοὺς ὅρους μιᾶς μεταμορφωμένης γῆς. Τέτοιαις ἀσυνέπειαις πρέπει νὰ σχετίζονται ὅχι μόνον πρὸς τὸν συμπληρικὸν χαρακτήρα τῶν Σιβυλλικῶν Χρησμῶν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴ σύγχυσι πού ἐπικρατοῦσε σὲ ὠρισμένους κύκλους, ἰδιαιτέρα ὡς πρὸς τὰ ἐσχατολογικὰ θέματα.

Ἀπὸ τὴν ἀποψὶ τῆς ἡθικῆς διδασκαλίας, τὰ Βιβλία δὲν παρουσιάζουν τίποτε τὸ ἰδιάζον. Καταπολεμοῦν τὴν πολυθεΐα καὶ τὴ σεξουαλικὴ ἔκλυσι, καὶ μάλιστα τὴν ὁμοφυλοφυλίαν. Μόνον στὸ Βιβλ. II, 51 συνιστᾶται ἀπὸ τὸ χριστιανὸν παρεμβλητὴ ὡς ἀρετὴ ἡ παρθενία, καί, ἄλλοῦ, ἰδιαιτέρα στὸ Βιβλ. VIII, ἡ ἀποφυγὴ τῆς πλεονεξίας.

Ἡ πολιτιστικὴ σημασία τῶν Σιβυλλικῶν ἔγκειται κυρίως στὴν πλούσια χρησιμοποίησίν τους ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (βλ. ἐπ' αὐτοῦ, ἐπίσης, B. Thompson, *Patristic Use of the Sibylline Oracles*, «The Review of Religion» 6 [1952] σελ. 115-36), καθὼς καὶ στὴ συνέχισι τῆς δημιουργίας παρομοίων χρησμῶν καθόλου τὸ Μεσαίωνα, πού ἄσκησε ἐπίδρασι εἰς τὴ χιλιαστικὴ σκέψιν καὶ εἰς τὴ διανόησιν ἀνθρώπων ὅπως ὁ Ἰωακείμ ἐκ Φλώρας. Φυσικὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ ἐπίδρασιν στὴν τέχνη· παράδειγμα οἱ Σίβυλλες τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου εἰς τὴν Capella Sixtina.

5. Τὸ κείμενον καὶ ἡ βιβλιογραφία. Ὑπάρχουν περισσότερες ἀπὸ μία ομάδες χειρογράφων, πού κατάγονται ἀπὸ τὸν 14, 15 καὶ 16 αἰῶνα. Οἱ ομάδες πού σημειώνονται μὲ τὰ γράμματα «φ» καὶ «ψ» περιλαμβάνουν τὰ βιβλία I-VIII. Μάλιστα, ἡ ομάδα «φ» ἀρχίζει μὲ τὸν ἀνώνυμο «πρόλογον», ἐνῶ ἡ ομάδα «ψ» μὲ τὸ βιβλίο VIII, πού παρουσιάζει ἔντονα χριστολογικὸ ἐνδιαφέρον. Ἡ ομάδα «ω», ἐξάλλου, ἀρχίζει μὲ ἓνα ἔννατον βιβλίο, τὸ ὁποῖον ὅμως περιέχει ὕλικον ἀπὸ τὸ VI, τὸ VII καὶ τὸ VIII βιβλίο. Ἀκολουθοῦν τὰ βιβλία X (πού εἰς τὴν ομάδα αὕτῃ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ βιβλίο IV τῆς ομάδας «φ») καθὼς καὶ τὰ βιβλία XI-XIV. Σπουδαίους μάρτυρες τοῦ κειμένου ἔχομε εἰς τίς παραθέσεις τοῦ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφεῖς. Ἀπὸ τίς νεώτερες ἐκδόσεις εἶναι ἰδιαιτέρως μνείας ἄξιαι: τοῦ A. Rzach, *Oracula Sibyllina* (1891) καὶ τοῦ Geffcken, *Die Oracula Sibyllina* (1902). Βάσι τῆς δικῆς μας μεταφράσεως εἶναι ἡ ἔκδοσι τοῦ Geffcken, εἰς ὀρισμένα ὅμως

σημεῖα προτιμήσαμε τὸ κείμενο τοῦ Rzach, γιατί νομίσαμε ὅτι ἀποδίδει, σὲ σκοτεινὰ ἰδίως σημεῖα, σωστότερες ἐπιλογές ἢ διορθώσεις τοῦ κειμένου.

Γιὰ Βιβλιογραφία περὶ τῶν Σιβυλικῶν Χρησμῶν ὁ ἀναγνώστης παραπέμπεται εἰς τὸν μακρὸν κατάλογο τοῦ Charlesworth, Ο.Π., σελ. 184-188, εἰς τὸν Denis, Introduction..., σελ. 111 καὶ εἰς τὴν νεότευκτη ἔκδοση τῶν Ψευδεπιγράφων τῆς Π. Διαθήκης ἀπὸ τὸν οἶκο Doubleday, Ν. York 1983, σελ. 325-326. Εἰς τὰ ἐλληνικά Βλ. Σιβύλλειοι Βίβλοι, εἰς τὴν Εἰσαγωγή εἰς τὴν Π. Διαθήκην, τοῦ συναδέλφου κ. Ἀθ. Χαστούπη, σελ. 504-505, καθὼς καὶ Θρησκ. καὶ Ἡθ. Ἐγκυκλοπαίδεια, λῆμμα Σίβυλλα, Γραμμένο ἀπὸ τὸν Παν. Πάλλη, τ. 11, στ. 132-33.

Σημ. Ὁ ποιητικὸς χαρακτήρας τῶν Σιβυλικῶν Χρησμῶν ἐπέβαλλε τὴν μετάφρασή τους στὴ δημοτικὴ γλῶσσα.

B. KEIMENO — ΣΧΟΛΙΑ

Βιβλίο ΙΙΙ

Εἰσαγωγικὸ Σημείωμα.

Ὁ σύνθετος χαρακτήρας τοῦ τρίτου Σιβυλλικοῦ Χρησμοῦ ἔχει ἀναγνωρισθῇ γενικῶς ἀπὸ ὅλους. Εἰς τοὺς στίχ. 97-349 καὶ 489-829 πέντε χρησμοὶ ἀποτελοῦν τὸ κύριο σῶμα. Οἱ στίχ. 350-488 ἀπευθύνονται ἐναντίον ποικίλων ἐθνῶν καὶ οἱ στίχ. 1-96 ἀποτελοῦσαν τὴν κατακλείδα ἐνὸς ἄλλου βιβλίου χρησμῶν. Ὁ στίχ. 776 μπορεῖ νὰ εἶναι εἴτε χριστιανικῆς εἴτε ἰουδαϊκῆς προελεύσεως.

Κατὰ τὸν Collins τὸ ΙΙΙ βιβλίο ἐγράφη εἰς τὴν Αἴγυπτο, ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων Φιλομήτορα καὶ Φύσκωνα, μεταξὺ 163-45 π.Χ. Παρόμοια φρονεῖ καὶ ὁ C. C. Torrey, Documents of the Primitive Church, σελ. 234· ἐπίσης ὁ Rowley, The Relevance of Apocalyptic³, London 1963, σελ. 74-77. Τὸ ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἶναι ὅτι εἰς τὸ βιβλίο αὐτὸ γόνος τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων προβάλλεται ὡς μορφή Σωτήρος, ποὺ θὰ θέσει τέρμα εἰς τοὺς πολέμους καὶ θὰ ἐγκαθιδρύσει εἰς τὸν κόσμον διαρκὴ εἰρήνην. Οἱ χρησμοὶ αὗτοί δὲν ἔχουν σχέσι μὲ τὸν Ὀνία καὶ τὸν ἰουδαϊκὸ Ναδ τῆς Λεοντοπόλεως, διότι ὑπὸ τὸ ἱερὸ ἢ τὸν Ναδ εἰς τὸ ΙΙΙ νοεῖται πάντοτε ὁ Ναδς τῶν Ἱεροσολύμων. Τὰ ἀνωτέρω («ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸν ἥλιον», αἰγύπτιος σωτήρας) συνιστοῦν καὶ τὴν ἱστορικὴ σπουδαιότητα τοῦ κειμένου. Ἐχομε, βέβαια, τὸ προηγούμενον τοῦ Κύρου εἰς τὴν ΙΙ. Διαθήκην (Δευτερο-ησαΐας), πού, ἐπίσης, χαιρετίζεται ὡς Μεσσίας. Ἴσως ὁ ἰουδαῖος συγγραφέας τῶν Χρησμῶν νὰ ἐπιδίωκε τὸν προσηλυτισμὸν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου εἰς τὸν ἰουδαϊσμό, διατρανώνοντας τὴν ἀποψὶ πὼς Ἰουδαῖοι καὶ Ἑθνικοὶ μποροῦν νὰ συμβιώσουν τρέφοντας μιὰ κοινὴ ἐλπίδα. Ὅ,τι ὅμως καὶ ἂν ἐπεδίωκε, ἡ μεσσιανολογία τοῦ εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἐλευθερίας μὲ τὴν ὁποία τὸ θέμα τοῦ Μεσσία παρουσιάζεται ἀναπτυσσόμενο εἰς τὸν ἑλληνιστικὸν καὶ εἰδικώτερα εἰς τὸν αἰγυπτιακὸ ἰουδαϊσμό.

Οἱ ἐνδεικτικοὶ τοῦ περιεχομένου τίτλοι εἰς τὸ κείμενον δηλώνουν μὲ τὴν πρώτη ματιὰ πὼς τὸ σπουδαιότερον θεολογικὸν θέμα τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἐσχατολογία —πολὺ συγγενὴς εἰς τὰ βασικὰ πρὸς τὴν παλαιστίνην ἐσχατολογικὴν παράδοσιν. Ὁ Φίλωνας —εἶναι φανερό— ἀποτελεῖ μιὰ διαφορετικὴ φλέβα, ποὺ ἀρχίζει καὶ προχωρεῖ μὲ ἄλλες προϋποθέσεις. Αὐτὲς οἱ διαφοροποιήσεις

εἶναι σημαντικὲς γιὰ τὴν ποικιλία ἐσχατολογικῶν ἀπόψεων ποὺ συναντᾶμε μέσα εἰς τὴν Κ. Διαθήκην καί, ἀργότερα, εἰς τὴν θεολογίᾳ τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὰ ὡς πρὸς τὸ κύριο σῶμα τοῦ βιβλίου ΙΙΙ. Σχετικὰ μὲ τοὺς στίχ. 350-488, θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ δεχθῇ πὼς οἱ στίχ. 350-380 ἐγράφησαν εἰς τὴν Αἴγυπτο λίγο πρὶν τῇ ναυμαχίᾳ εἰς τὸ Ἄκτιο (31 π.Χ.). Ἀναφέρονται μᾶλλον εἰς τὴν «δέσποινα», τὴν Κλεοπάτρα, ὡς ἐκδικήτρια τῆς Ἀσίας κατὰ τῆς Ρώμης, καὶ ὅχι εἰς τὸν Μιθριδάτη. Πρόκειται γιὰ ἀντιρωμαϊκὴ προπαγάνδα, ποὺ στηρίζεται εἰς τὶς παλαιότερες παραδόσεις συγκρούσεων Ἀνατολῆς καὶ Δύσης —γενικὸ θεματικὸ στοιχεῖο εἰς τὰ Σιβυλλικὰ—, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἄλλη, ὅτι κάθε βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου ἦταν ἐνσάρκωσι τῆς Ἰσιδας.

Οἱ στίχ. 381-87 θὰ ἤμποροῦσαν νὰ γραφοῦν ἐναντίον τῶν Μακεδόνων ὁποτεδήποτε μετὰ τὴν κατὰληψι τῆς Βαβυλῶνος ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο. Οἱ στίχ. 388-400 περιέχουν ἀνθελληνιστικὴ ἰουδαϊκὴ προπαγάνδα, στρέφονται κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ ὁ χρόνος συγγραφῆς των δὲν ἔμπορεῖ νὰ προσδιορισθῇ. Οἱ στίχ. 401-88 σχετίζονται μὲ τὴ Μ. Ἀσία καὶ προέρχονται ἀπὸ τὴν περίοδο τῶν πολέμων τοῦ Σύλλα (464-470) κατὰ τοῦ Μιθριδάτη. Τὸ ἐνδιαφέρον εἶναι καθαρὰ ἡθικὸ εἰς τοὺς μεταγενεστέρως ἐνσωματωθέντες στίχ. 350-370.

Οἱ χρησμοὶ ποὺ περιέχονται εἰς τοὺς στίχ. 1-96 ἀποτελοῦν κάτι ἰδιαιτέρο ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο βιβλίον. Οἱ στίχ. 1-45 καὶ τὰ ἀποσπάσματα ποὺ ἔχομε εἰς τὸν Θεόφιλο Ἀντιοχείας προπαγανδίζουν τὸν μονοθεϊσμὸ καὶ πολεμοῦν τὴν εἰδωλολατρεία, ἔχουν δὲ τὰ παράλληλά τους εἰς τὰ ἰουδαϊκὰ ὀρφικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ β' αἰ. π.Χ. Ἄν οἱ χρησμοὶ αὗτοὶ συνδέονται μὲ ὅσα ἀκολουθοῦν, πρέπει νὰ ἐγράφησαν μετὰ τὸ Ἄκτιο καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν τοῦ ἰουδαϊσμοῦ τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὴν ἡττὰ τῆς Κλεοπάτρας. Τὰ περὶ Βελιάρ «ἐκ τῶν Σεβαστηνῶν» ὑποδηλώνουν ὡς ἀντίχριστον εἶτε Σίμωνα τὸ Μάγο ἀπὸ τῆ Σεβάστεια (ἢ Σαμάρεια), ἢ κάποιον ἀπὸ τῆ δυναστεία τῶν Αὐγούστων, πιθανώτατα τὸν Νέρωνα.

Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ποὺ παρουσιάζουν οἱ στίχ. 1-45 εἶναι εἰς τὸ ὕψος τῶν ὀρφικῶν ἀποσπασμάτων καὶ τοῦ Φίλωνα. Οἱ χρησμοὶ ποὺ ἀκολουθοῦν ἐκπλήσσουν μὲ τὸν τόνο τῆς πικρῆς ἀπογοήτευσιν γιὰ τὴν ἀποτυχία τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῶν οἰκουμενικῶν σχεδίων της. Ὅλη ἡ ἐσχατολογικὴ ἔμφασι τώρα τίθεται ὅχι μόνον εἰς τὸ θεῖαφι ποὺ θὰ πέσει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀλλὰ σὲ μιὰ παγκόσμια κατάρρευσι καὶ ὁλοκληρωτικὴ καταστροφή.

Τὰ παραπάνω δείχνουν τὸν τρόπο ἐργασίας τοῦ αἰγυπτιώτη Ἰουδαίου πᾶνω σὲ μιὰ συλλογὴ χρησμῶν εἰδωλολατρικῶν, ποὺ κυρίως, ὡς ταλανισμοί, ἀπευθύνονταν πρὸς διάφορες χῶρες.

Τὰ λόγια τῆς Σίβυλλας εἶναι ἀπὸ τὸ Θεό.

Ἐσὺ πὺν βροντᾶς ψηλά, μακάριε, οὐράνιε, πάνω στὰ Χερουβεὶμ
θρονιασμένε, παρακαλῶ χάρισε στὸν ἀλάθητο χρησμό μου
μικρὴ ἀνάπαντα· γιατί κουράστηκε μέσα μου ἡ ψυχὴ.

- Ἄλλὰ νά, γιατί πάλλεται ξανὰ ἡ καρδιά μου, καὶ γιατί ἡ ψυχὴ μου
5 σὰν χτυπημένη ἀπὸ μαστίγιο, ἀφίνει νὰ ὀρμήσει ἀπὸ μέσα τὸ μήνυμα
πὺν θὰ ἀναγγελθεῖ σὲ ὄλους; Ἐτσι πάλι θὰ διακηρύξω ὅλα
ὅσα ὁ Θεὸς μὲ διατάσσει νὰ πῶ στοὺς ἀνθρώπους^α.

Πολεμικὴ κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας.

Κι' ἐσεῖς ἄνθρωποι πὺν φέρετε τὴ θεόπλαστη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ^β
περιπλανίστε μάταια ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ τὸ σωστὸ δρόμο

- 10 δὲν ἀκολουθεῖτε, ἔχοντας πάντα στὴ μνήμη τὸν ἀθάνατο δημιουργό.
Ἐπάρχει ἓνας θεὸς μονάρχης, ἄφατος, πὺν κινεῖται στοὺς αἰθέρες,
αὐτοδημιουργητος, ἀόρατος, ἐνῶ αὐτὸς βλέπει τὰ πάντα·
Δὲν τὸν ἔπλασε ἀνθρώπινο χέρι ἀπὸ λιθάρι, οὔτε πάνω σὲ χρυσοῦ μοντέλο
ἢ ἐλεφάντινο τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἐπιδεξιότητα τὸν παρουσιάζει·
15 Ἄλλ' ὁ ἴδιος ἔκανε τὸν Ἐαυτὸ του αἰώνιο,
Ἄφοῦ αὐτὸς εἶναι καὶ ἦταν καὶ πρὶν καὶ θὰ εἶναι καὶ μετὰ.
Ποιός, ὄντας θνητός, μπορεῖ νὰ ἀτενίσει τὸ Θεὸ μὲ μάτια;
Ἡ ποιός θὰ πετύχει ἔστω καὶ μόνο τὸνομα νὰκούσει
τοῦ οὐράνιου μεγάλου Θεοῦ πὺν κυβερνάει τὸν κόσμ^δ;
20 Αὐτὸς μὲ τὸ λόγο του ἐδημιούργησε τὰ πάντα, καὶ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ
θάλασσα,
τὸν ἀκούραστο ἥλιο καὶ τὴν πανσέληνο,
τὰ λαμπυρίζοντα ἄστρα, τὸν ὠκεανό, τὴν κραταιὰ μητέρα,
πηγὲς καὶ ποταμούς, ἄσβηστο πῦρ, ἡμέρες καὶ νύχτες,
μάλιστα αὐτὸς εἶναι πὺν ἔπλασε τὸν Ἀδάμ μὲ τὸ τετραγράμματο ὄνομα,
25 τὸν πρωτόπλαστο καὶ σήμανε μὲ τὸνομα

α. Ἡ Σίβυλλα μιλάει μόνο ὠθούμενη ἀπὸ θεῖα ἐμπνευση.

β. Στίχ. 8-45. Πρβλ. πρὸς σχετικὰ ἀποσπάσματα εἰς τὰ βιβλία I καὶ III καὶ πρὸς τὰ
Ψευδο-ορφικά εἰς τὸν Εὐσέβιο Εὐαγγ. Προπ. 13,12,5.

γ. Πολεμικὴ κατὰ τῆς αἰγυπτιακῆς πολυθείας.

δ. Βλ. Λευιτ. 18,16 (Ο').

ἀνατολή καὶ δύση, μεσημβρία καὶ ἄρκτο.

Αὐτὸς καθώρισε τὸν τύπο τῆς μορφῆς τῶν θνητῶν ἀνθρώπων
καὶ ἔπλασε τὰ κτήνη, τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πτηνὰ.

Δὲν σέβεστε οὔτε φοβάστε τὸ Θεό, ἀλλὰ περιπλανιέστε μέσα στὴ μα-
ταιότητα.

- 30 Προσκυνώντας φίδια καὶ θυσιάζοντας σὲ γάτες^α,
ἄφωνα εἰδῶλα καὶ πέτρινα ἀγάλματα θνητῶν ἀνθρωπαρίων,
κάθεστε στὶς πόρτες ἁθῶν ἱερῶν,
ὀνειδίζετε τὸν πραγματικὸ Θεό, ποὺ τηρεῖ καὶ φυλάσσει τὰ πάντα,
ἀντλώντας τέρψη ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα τῶν λίθων, λησμονώντας τὴν Κρίση
- 35 τοῦ ἀθάνατου σωτήρα, ποὺ ἔχτισε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ.
^αὩ γενεὰ αἰμοχαρῆς, δόλια καὶ κακόβουλη, γενεὰ ἀσεβῶν,
ψευδόμενων, ἀνθρώπων μὲ δύο γλῶσσες καὶ κακοήθεια,
μοιχῶν, εἰδωλολατρῶν καὶ πονηρευομένων,
ποὺ στὴν καρδιά τους ἔχουν τὸ κακό, ἓνα μανιακὸ οἶστρο,
- 40 ποὺ ἀρπάζουν γιὰ χάρη τοὺς, ἔχοντας ἀναίσχυντο νοῦ.
Γιατὶ δὲν θὰ ὑπάρχει πλούσιος ποὺ νὰ δώσει κάτι καὶ στὸν ἄλλο,
ἀλλὰ θὰ ὑπάρξει τρομερὴ κακότητα σ' ὅλους τοὺς θνητούς,
ἢ ἐμπιστοσύνη θὰ χαθεῖ τελείως, ἀλλὰ καὶ πολλὲς χῆρες γυναῖκες^β
χάριν κέρδους κρυφὰ θὰ ἀναζητήσουν ἄλλους ἄνδρες,
- 45 καὶ αὐτὲς ποὺ ἔχουν ἄνδρες δὲν θὰ κρατήσουν τὸ σχοινὶ τῆς ζωῆς.

Τὴν κυριαρχία τῆς Ρώμης θὰ ἀκολουθήσει ἐσχατολογικὴ
καταστροφή.

- ^α Ἀλλ' ὅταν ἡ Ρώμη βασιλεύσει καὶ ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου,
ἐνῶ φαίνεται ἀκόμα νὰ διστάζει, τότε θὰ παρουσιαστεῖ ἡ ἰσχυ-
ρότερη βασιλεία τοῦ ἀθανάτου βασιλέως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων.
Κι' ἓνας ἀγνὸς βασιλιάς θὰ ἔλθει γιὰ νὰ κυβερνήσει ὅλη τὴ γῆ
- 50 καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνες τοῦ χρόνου ποὺ ἔρχεται τρέχοντας.
Καὶ τότε θὰ πιάσει ἀθεράπευτη χολή τοὺς Λατίνους.
Τρεῖς θὰ φέρουν ἀπὸ κακὴ μοῖρα ἐρήμωση στὴ Ρώμη
κι' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀπολεσθοῦν μέσα στὰ σπίτια τους,
ὅταν πύρινος καταρράκτης θάρχισι νὰ ρέει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ^δ.
- 55 Ἀλλοίμονο, ταλαίπωρε, πότε θὰ ἔλθει ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα

α. Ἡ πολεμικὴ ἀπευθύνεται ἐναντίον τῆς αἰγυπτιακῆς εἰδωλολατρίας.

β. Πρβλ. Α' Τιμοθ. 5,13.

γ. Πρόκειται γιὰ τὴν τριανδρία Ἀντώνιου, Λέπιδου καὶ Ὀκταβιανοῦ.

δ. Ἴσως πρόκειται γιὰ τὴν πυρκαϊὰ τοῦ Καπιτολίου Ἱεροῦ τοῦ Δία (84 π.Χ.).

καὶ ἡ Κρίσις τοῦ αἰώνιου Θεοῦ, τοῦ μεγάλου Βασιλεῖ·
 Πρὸς τὸ παρὸν κτισθεῖτε, πόλεις, καὶ ὅλες σας διακοσμηθεῖτε
 μὲ ναοὺς καὶ στάδια, μὲ ἀγορὰς καὶ μὲ χρυσὰ ξόανα,
 μὲ ἀργυρὰ καὶ μὲ λίθινα, μέχρι νὰ φθάσετε στὴν πικρὴ ἡμέρα.

- 60 Γιατὶ θὰ ἔλθῃ, ὅταν ὁσμή ἀπὸ θειάφι διαπεράσῃ
 μέσα ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ θὰ σᾶς φανερώσω μὲ λεπτομέρειες
 ὅλες ἐκεῖνες τὶς πόλεις στὶς ὁποῖες οἱ ἄνθρωποι θα ὑποφέρουν.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Βελίαρ.

Ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Σεβαστηνῶν ὁ Βελίαρ θὰ ἔλθῃ ξοπίσω, καὶ
 θὰ ὑψώσει τὶς κορυφές τῶν βουνῶν καὶ θὰ ὑψώσει τὴ θάλασσα,

- 65 καὶ τὸν πύρινο μεγάλο ἥλιο καὶ τὴ λαμπρὴ σελήνη,
 καὶ νεκροὺς θὰ ἀναστήσει^α καὶ θὰ κάνει πολλὰ σημεῖα
 γιὰ νὰ δοῦν οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ μ' αὐτὸν δὲν θὰ πετύχουν τὸν τελικὸ
 σκοπό.

Ἀλλὰ ἀποπλαναίει καὶ μάλιστα θνητούς, καὶ πολλοὺς θὰ παρασύρει
 πιστοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς Ἑβραίους ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους χωρὶς γνώση
 τοῦ Νόμου

- 70 καὶ ἄλλους ἄνδρες, ποὺ ποτὲ δὲν δέχθηκαν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ὅμως φτάσουν οἱ ἀπειλές τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ
 καὶ πύρινη δύναμη ἀνέβῃ μὲ ἡφαίστειο στὴ γῆ
 καὶ τὸν Βελίαρ θὰ κατακάψῃ καὶ ὅλους τοὺς ὑπερφίαλους
 ἀνθρώπους ποὺ ἐμπιστεύθηκαν σ' αὐτόν.

Καθολικὴ καταστροφὴ κατὰ τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας.

- 75 Καὶ τότε ὁ κόσμος θὰ εἶναι στὰ χέρια μιᾶς γυναίκας^β
 ποὺ θὰ τὸν κυβερνάει, κι' αὐτὸς θὰ ὑπακούει σὲ ὅλα.
 Τότε, ὅταν βασιλέψῃ σ' ὅλο τὸν κόσμον μιὰ χήρα
 καὶ ρίξει χρυσάφι καὶ ἀσήμι στὴ βαθειὰ σὰν τὸ Θεὸ θάλασσα
 καὶ πετάξῃ τὸν μπροῦντζο καὶ τὸ σίδερο τῶν κοινῶν ἀνθρώπων
 80 στὰ βαθιὰ νερά, τότε καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου^γ χωρὶς ἐξαίρεση

α. Εἰς τὴν Ἀποκάλ. Ἡλία 3,10 ἐξ. ὁ Ἀντίχριστος διαφέρει ἀπὸ τὸ Μεσσία κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀναστήσῃ τοὺς νεκρούς. Σεβαστηνοὶ εἶναι οἱ κάτοικοι τῆς Σαμάρειας, καὶ ὁ Βελίαρ ὡς ἀντίχριστος εἶναι ἕνας ψευδοπροφήτης (πρβλ. Β' Θεσσαλ. 2,8 ἐξ.). Τὰ θαύματα τοῦ στίχ. 64 θυμίζουσιν Σίμωνι τὸ Μάγο. Ὁ Riessler νομίζει πὼς οἱ στίχ. 63-76 προδίδουσιν χριστιανικὸ χέρι.

β. Πρόκειται γιὰ τὴν Κλεοπάτρα ἢ τὴ Ρώμη.

γ. Πρβλ. Β' Πέτρ. 3,10.

θὰ χηρεύουν, ὅποτε ὁ Θεὸς ποὺ κατοικεῖ στοὺς αἰθέρες
 θὰ τυλίξει τὸν οὐρανό, ὅπως τυλίγεται ἓνα βιβλίο·
 καὶ ὅλο τὸ πολύμορφο στερέωμα θὰ πέσει πάνω στὴ θεία γῆ
 καὶ στὴ θάλασσα· καὶ τότε θὰ ἀρχίσει νὰ τρέχει καταρράχτης ἀπὸ λυσο-
 σαλέα φωτιά

- 85 ἀσταμάτητα, καὶ θὰ κάφει τὴ γῆ, καὶ θὰ κάφει ἀκόμα καὶ τὴ θάλασσα.
 καὶ τὸ οὐράνιο στερέωμα καὶ ἀστέρια καὶ τὴν ἴδια τὴν κτίση
 θὰ διαλύσει σ' ἓνα χωνευτήρι καὶ μετὰ θὰ τὰ ξεχωρίσει καθαρὰ πάλι.
 Καὶ δὲν θὰ ὑπάρχουν πιά οἱ κύκλοι τῶν ἀστεριῶν ποὺ ἀναβοσβήνουν,
 οὔτε νύχτα, οὔτε αὐγή, οὔτε πολλὲς ἡμέρες γιὰ σκοτοῦρες,
 90 οὔτε ἀνοιξη, οὔτε θέρος, οὔτε χειμῶνας, οὔτε φθινόπωρο.
 Καὶ τότε ἡ Κρίση τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ θὰ ἔλθει εἰς τὸ μέσο
 τοῦ πανίσχυρου αἰῶνα, ὅταν αὐτὰ ὅλα συμβοῦν.

Σύντομος χρησμός.

- ᾠ, ἀλλοίμονο, εἰς τοὺς πλωτοὺς ὑδάτινους χώρους καὶ σιτὴν ξηρά!
 Ὅταν ἀνατελεῖ ὁ ἥλιος ποὺ δὲν θὰ δύσῃ ποτέ,
 95 τὰ πάντα θὰ τὸν ὑπακούσουν καθὼς θὰ εἰσέλθῃ πάλιν εἰς τὸν κόσμο.
 Ἔνεκα τοῦ ὅτι αὐτὸς πρῶτος τὰ ἐπλασε, καὶ ἡ δύναμις του.

Ὁ Πύργος τῆς Βαβέλ.

- Ἀλλὰ ὅποτε τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ τελεσθοῦν οἱ ἀπειλὲς
 ποὺ διατύπωσε κατὰ τῶν βροτῶν, ὅταν ἔφτιαξαν τὸν πύργο
 εἰς τὴν χώραν τῆς Ἀσσυρίας, σύμφωνα ἦσαν τότε ὅλοι
 100 καὶ ἤθελαν νὰ ἀνεβοῦν τὸν γεμάτο ἀστέρια οὐρανό·
 Ἀμέσως ὁμοῦς ὁ ἀθάνατος ἄσκησε ἔντονη πίεσι
 ἐπὶ τῶν ἀνέμων· καὶ ἔπειτα οἱ ἄνεμοι τὸν μεγάλο πύργο ἀπὸ ψηλὰ
 ἔρριψαν κάτω καὶ προκάλεσαν ἔριδα μετὰ τῶν θνητῶν·
 διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ἔδωσαν εἰς τὴν πόλιν τὸ ὄνομα Βαβυλῶν.
 105 Ἀλλ' ὅταν ὁ πύργος καὶ οἱ γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων
 ξεχώρισαν μὲ διάφορα εἶδη λέξεων, τότε ὅλη
 ἡ γῆ τῶν θνητῶν γέμισε ἀπὸ χωριστὰ βασίλεια,
 καὶ τότε παρουσιάσθηκε ἡ δεκάτη ἀνθρώπων μὲ ἑναρθρο λόγο,
 ἀφοῦ ὁ κατακλυσμὸς εἶχε ἐπέλθει στοὺς προηγούμενους ἀνθρώπους.

α. Τὰ ἔσχατα εἶναι χωρὶς χρόνο.

β. Ἡ ἔννοια εἶναι τελείως ἀσαφής. Μερικοὶ βρίσκουν ἐδῶ μιὰ χριστιανικὴ νότα.
 Πρβλ. Γεν. 11,1 ἐξ.

γ. Εἰς τὴν παράλληλῃ ἀφήγησί του ὁ Ἰώσηπος ἔχει «οἱ ἀθάνατοι», εἰς τὸν πληθ.,
 καὶ ὡς πηγὴ τοῦ δηλώνει τὴ Σιβύλλα, ἴσως κάποια βαβυλωνιακὴ.

Οἱ Τιτάνες.

- 110 Καὶ ὁ Κρόνος, ὁ Τιτὰν καὶ ὁ Ἰαπετὸς ἔγιναν βασιλιάδες,
τὰ καλύτερα παιδιὰ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ, τοὺς ὁποίους ἐκάλεσαν
οἱ ἄνθρωποι γῆ καὶ οὐρανό, τοὺς ἔδωκαν ὀνόματα,
ἐπεὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἐναρθροὶ ἄνθρωποι.
Μία ἀπὸ τὶς τρεῖς μερίδες πὺν διαιρέθηκε ἡ γῆ ἦταν ὁ κλῆρος τοῦ καθενός
- 115 καὶ βασιλεύσε ὁ καθένας στὸν τόπο του, οὔτε εἶχαν διαμάχες·
διότι εἶχαν γίνει ὄρκοι μεταξύ τους, καὶ ἡ διανομὴ πὺν ἔκανε ὁ πατέρας
ἦταν δίκαιηβ.
- Κάποτε ὁμως ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου στὸ γῆρας τοῦ πατέρα
καὶ ἀπεβίωσε· καὶ τὰ παιδιὰ τότε παραβαίνοντας φρεχτὰ τοὺς ὄρκους
ξεκίνησαν ἔριδα μεταξύ τουςγ
- 120 γιὰ τὸ ποιὸς θὰ βασιλέψει πάνω σ' ὅλους τοὺς θνητοὺς μὲ τοῦ βασιλιᾶ
τὸ ἀξίωμα· ὁ Κρόνος καὶ ὁ Τιτάνας πολέμησαν μεταξύ τους.
Ἄλλὰ ἡ Πέα καὶ ἡ Γαία καὶ ἡ φιλοστέφανη Ἀφροδίτη,
ἡ Δήμητρα καὶ ἡ Ἑστία καὶ ἡ ὁμορφομαλλοῦσα Διώνη,
ὁδήγησαν σὲ συμφιλίωση, ἀφοῦ συμβίβασαν τοὺς βασιλιάδες,
- 125 καθὼς ἦταν ὅλα ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα ἀδελφία, ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους
ἄνθρώπους, πὺν ἦταν ἀπὸ τὸ ἴδιο αἷμα ἡ τὴν ἴδια φύτρα·
Καὶ ἀποφάσισαν ὁ Κρόνος νὰ κυβερνάει πάνω σ' ὅλους
σὰν βασιλιάς, γιὰτὶ ἦταν ὁ πρεσβύτερος στὰ χρόνια καὶ στὴ θωριά ὁ
καλύτερος.
- Ὁ Τιτάνας ὁμως ὑποχρέωσε τὸν Κρόνο νὰ κάνει φοβεροὺς ὄρκους,
νὰ μὴν ἀναθρέψει ἀρσενικὰ παιδιὰ, ὥστε νὰ βασιλέψει
- 130 αὐτός, ὅταν καταλάβει τὸν Κρόνο τὸ γῆρας ἢ μοιραῖος θάνατος.
Ἔτσι, ὁσάκις ἡ Πέα γεννοῦσε, στὸ πλάϊ κάθονταν
οἱ Τιτάνες καὶ ἔκαναν κομμάτια ὅλα τὰ ἀρσενικὰ,
ἐνῶ τὰ θηλυκὰ ἄφισαν νὰ ἀνατραפוῦν ἀπὸ τὴ μάνα τους.
- 135 Ἀλλὰ συνέβη ἡ κυρία μας ἡ Πέα στὴν τρίτη γέννα
πρώτη νὰ γεννήσει τὴν Ἥρα· κ' ὅταν εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους
θηλυκὸ παιδί, ἔφυγαν στὰ σπύτια τους οἱ ἄγριοι
Τιτάνες. Τότε ὁμως ἡ Πέα γέννησε καὶ ἓνα ἀγόρι
πὺν γρήγορα φονγάδεψε γιὰ νὰ ἀνατραφεῖ κρυφὰ καὶ κατ' ἰδίαν

α. Πρβλ. Ἡσιόδου, Θεογονία 421 ἐξ. — Ὑπάρχουν διαφορὲς στὶς λεπτομέρειες καὶ ὁ μῦθος ἐρμηνεύεται μὲ ἀναφορὰ σὲ ἀνθρώπινα ὄντα. Ὑπάρχει ἴσως ἀνταπόκριση στοὺς Σῆμ, Χάμ καὶ Ἰάφεθ, γιουὺς τοῦ Νῶε. Ὁ Κρόνος πὺν ἔτρωγε τὰ παιδιὰ του ἔχει τὸ παράλληλὸ του εἰς τὸν Φοινικικὸ Βάαλ Karnaim ἢ εἰς τὸν ταυρόμορφο Μολώχ.

β. Πρβλ. Ἰωβηλ. 8,11· 14. Ὁ «πατέρας» εἶναι ὁ Νῶε.

γ. Κατὰ τὰ Ἰωβηλ. 10,30 αὐτὸ ἔγινε μόνο ἀπὸ τὸν Καϊνάν.

140 στη Φρυγία, ἀφοῦ σύνδεσε μὲ δροκούς στὸ σχέδιό της τρεῖς ἄνδρες.
Γι' αὐτὸ ὀνομάστηκε τὸ παιδί Δίας, ἀφοῦ μὲ ἀνύποπτο τρόπο διέφυγε
στήν Κρήτη^α.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο κρυφὰ ἔκανε νὰ διαφύγει καὶ ὁ Ποσειδῶνας.
Γιὰ τρίτη πάλι φορὰ ἡ Ρέα, θεὰ μεταξὺ τῶν γυναικῶν γέννησε τὸν
Πλούτωνα

καθὼς περνοῦσε τῇ Δωδώνῃ, ἀπ' ὅπου οἱ ὑδάτινοι δρόμοι
145 τοῦ ποταμοῦ Εὐρώπου, τὸ νερὸ τοῦ ὁποίου ἔπεφτε στὴ θάλασσα
ἀναμιγνύονταν μὲ τὸ νερὸ τοῦ Πηνειοῦ, κι' αὐτὸ εἶναι ὅτι ὀνομάζουν
Στύγιο Ρεῦμα^β.

Ἀλλὰ ὅταν ἔμαθαν οἱ Τιτάνες ὅτι γεννήθηκαν ἀρσενικὰ παιδιά
κρυφὰ, πὺν ἔσπειραν ὁ Κρόνος καὶ ἡ Ρέα ἡ σύζυγός του,
τότε ὁ Τιτάνας μάζεψε τοὺς ἐξήντα γιουὺς του,
150 καὶ ἔβαλε στὰ δεσμὰ τὸν Κρόνο καὶ τῇ Ρέα τὴ σύζυγό του,
τοὺς ἔκρυψε μέσα στὴ γῇ καὶ τοὺς ἔδεσε ἐκεῖ.
Ἀλλὰ ὅταν ἔμαθαν γι' αὐτὸ οἱ γιοὶ τοῦ πανίσχυρου Κρόνου,
ξεκίνησαν μεγάλο πόλεμο καὶ μεγάλη φασαρία.
Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ πολέμου ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς θνητοὺς
155 [μάλιστα, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν θνητῶν].

Κατάλογος αὐτοκρατοριῶν.

Καὶ τότε ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε μὲ κακὸ τοὺς Τιτάνες.
Καὶ ὅλες οἱ γενεὲς τῶν Τιτάνων καὶ τοῦ Κρόνου
ἀπέθαναν. Ἐπειτα, μέσα στὸν κύκλο τοῦ χρόνου
ἀνυψώθηκε ἡ αὐτοκρατορία τῆς Αἰγύπτου, ἔπειτα τῶν Περσῶν
160 τῶν Μήδων καὶ τῶν Αἰθιοπῶν, τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλώνας,
ἔπειτα τῶν Μακεδόνων, πάλι τῆς Αἰγύπτου, καὶ μετὰ τῆς Ρώμης^δ.

Καὶ τότε τὸ μήνυμα τοῦ μεγάλου Θεοῦ στὰ στήθη μου
θρονιάστηκε καὶ μοῦ ἐπέβαλε νὰ προφητέψω ξεχωριστὰ σὲ κάθε
χώρα καὶ πρὸς τοὺς βασιλιάδες καὶ νὰ βάλω στὸ νοῦ τους αὐτὰ ποὺ
ἔρχονται.

165 Καὶ πρῶτα ὁ Θεὸς ξάνοιξε στὸ νοῦ μου

α. Πρβλ. Cornutus 2: «ὅτι δι' αὐτὸν γίνεται καὶ σώζεται πάντα». Πρόκειται γιὰ
τις γνωστὲς στωϊκὲς ἐτυμολογίες θεῶν μυθολογικῶν ὀνομάτων.

β. Ἡ Στύγξ ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ ποτάμια τοῦ κάτω κόσμου.

γ. Γιὰ τὴν ἐπανάσταση τῶν Τιτάνων ἐναντίον τοῦ Δία πρβλ. Ἡσίοδου, Θεογονία
618-885· Ἀπολλοδώρου, Βιβλιοθήκη 1.2.1· 6,3.

δ. Ἄν συμπεριληφθεῖ ἡ βασιλεία τοῦ Κρόνου καθὼς καὶ ἡ ἐσχατολογικὴ βασι-
λεία, τότε ὁ κατάλογος δίνει τὸν ἀριθμὸ δέκα.

- πόσα ἀνθρώπινα βασίλεια θὰ ἐγερθῶν.
 Πρῶτος ἀπὸ ὄλους ὁ οἶκος τοῦ Σολομώντα θὰ λάβει τὴν ἐξουσία,
 καὶ οἱ Φοίνικες ἐπιδρομεῖς εἰς τὴν Ἀσία καὶ εἰς ἄλλα ἐπίσης
 νησιά, ἡ φυλὴ τῶν Παμφύλων, καὶ τὸ γένος τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Περσῶν,
 170 τὸ γένος τῶν Καρῶν καὶ τῶν Μυσῶν, καθὼς καὶ τῶν Λυδῶν μὲ τὸ πολὺν
 χρυσάφι τους.
 Μετὰ θὰ ἔλθουν οἱ ὑπερφίαλοι καὶ ἀσεβεῖς Ἕλληνες,
 κ' ὕστερα ἓνα ἄλλο μεγάλο καὶ ἀνάμικτο ἔθνος τῆς Μακεδονίας, θὰ
 κυριαρχήσει,
 οἱ ὅποιοι θὰ ἐπιπέσουν πάνω στοὺς θνητοὺς σὰν τρομερὸ πολεμικὸ νέφος.
 Ὅμως ὁ Θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ ἀπὸ τὶς ρίζες θὰ τοὺς ξεριζώσει.
 175 Στὴ συνέχεια θὰ κυριαρχήσει ἄλλη αὐτοκρατορία,
 πολὺ καὶ μὲ πολὺ στρατὸ ἀπὸ τῆ δυτικῆ θάλασσαν,
 ποὺ θὰ καταλάβει μεγάλο μέρος τῆς γῆς, καὶ θὰ συνταράξει πολλοὺς,
 καὶ θὰ προξενήσει στὸ χρόνον ποὺ ἔρχεται φόβο σὲ πολλοὺς βασιλεῖς^β,
 καὶ θὰ ἀρπάξει πολὺ χρυσὸ καὶ ἀσήμι
 180 ἀπὸ πολλὰς πόλεις· καὶ πάλι θὰ ὑπάρχει στὴ θεοειδῇ γῇ
 χρυσός, ἐπίσης καὶ ἀσήμι, καὶ κοσμήματα.
 Καὶ θὰ καταπιέσουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ θὰ εἶναι μεγάλη τῶν ἀνδρῶν
 αὐτῶν
 ἡ πτώση, ὅταν ἀρχίσουν τὴ διοίκηση τῆς ὑπεροπτικῆς ἀδικίας.
 Θὰ ἐπιπέσει ἐπάνω τους μιὰ ροπὴ πρὸς τὴν ἀσέβεια,
 185 ὁ ἀρσενικὸς θὰ ἔλκεται ἀπὸ τὸν ἀρσενικὸ καὶ θὰ τοποθετήσουν τὰ παιδιὰ
 τοὺς σὲ κακόφημα σπίτια, καὶ κατ' ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες
 θὰ ἐπέλθῃ μεγάλη συμφορὰ στοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ ἀνατρέφῃ τὰ πάντα,
 θὰ συντομεύσῃ τὰ πάντα, καὶ θὰ πληρώσῃ τὰ πάντα μὲ κακά,
 μὲ πλεονεξία καὶ χρῆμα κερδημένο μὲ αἰσχρὸ βίον, μὲ πλοῦτον ἀποκτη-
 μένον ἄδικα,
 190 σὲ πολλὰς χῶρες καὶ ἰδιαιτέρα στὴ Μακεδονία.
 Κι' αὐτὸ θὰ προκαλέσῃ μίσος, καὶ κάθε εἶδος δόλος θὰ παρουσιαστῇ
 σ' αὐτούς.
 [μέχρι τὴν ἑβδομῃ βασιλείᾳ, ὅταν τὴν διακυβέρνηση θὰ ἀναλάβῃ
 πάνω στὴν Αἴγυπτον βασιλιάς, ποὺ θὰ εἶναι ἑλληνικοῦ γένους^δ.

α. Ἔτσι ἐβλεπαν τὴ Ρώμην ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν μετὰ τὴ μάχην τῆς Μαγνησίας (190 π.Χ.).

β. Πρόκειται γιὰ τὴν περίοδον τῆς ρωμαϊκῆς Δημοκρατίας (190 ἕως τὸν Καίσαρα σὺν 45 π.Χ.).

γ. Ἡ μομφὴ ταιριάζει στὰ χρόνια τοῦ Καίσαρα.

δ. Πρόκειται γιὰ τὸν Πτολεμαῖον τὸν IV τὸν Φύσκονα 182-146 π.Χ., ἢ κατ' ἄλλους γιὰ τὸν Πτολεμαῖον VI Φιλομήτορα.

- Καὶ τότε τὸ ἔθνος τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ θὰ γίνει πάλι πανί-
σχυρο,
- 195 καὶ αὐτὸ θὰ γίνει ὁδηγὸς τοῦ βίου σὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους α.
Ἄλλὰ γιατί ὁ Θεὸς ἔβαλε στὸ μυαλό μου νὰ πῶ καὶ τοῦτο,
ποιὸ θάνατο τὸ πρῶτο κακό, ποιὸ τὸ ἐπόμενο καὶ ποιὸ θὰ ἔλθει ἕστατο,
πάνω σ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ποιὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων αὐτῶν;
Πρῶτα ὁ Θεὸς θὰ τιμωρήσει τοὺς Τιτάνες
- 200 ἀπὸ τοὺς γνιούς τοῦ κραταιοῦ Κρόνου θὰ πληρώσουν γιὰ τὸ κακὸ ποὺ
ἔκαναν,
γιατὶ ἔδесαν τὸν Κρόνο καὶ τὴν τιμημένη μητέρα.
Ἔπειτα, δεύτερον, οἱ Ἕλληνες θὰ ἀποκτήσουν τυραννίες καὶ ὑπερόπτες
θὰ εἶναι οἱ βασιλιάδες τους, ὑπερφίαλοι καὶ ἀσεβεῖς,
μοιχοὶ καὶ κακοὶ στὸ κάθετι· ποτὲ στὸ ἐξῆς οἱ ἄνθρωποι δὲν
- 205 θὰ ἡσυχάσουν ἀπὸ τοὺς πολέμους. Καὶ οἱ τρομεροὶ Φρύγες θὰ ἀπο-
λεσθοῦν
ὄλοι καὶ κακὸ θὰ πέσει στὴν Τροία τὴν ἡμέρα ἐκείνη.
Μετὰ θὰ μετακινηθεῖ τὸ κακὸ ἐπὶ τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Ἀσσυρίων
καὶ σὲ ὁλόκληρη τὴν Αἴγυπτο, τὴ Λιβύη καὶ τοὺς Αἰθίοπες,
μετὰ θὰ μετακινηθεῖ τὸ κακὸ στοὺς κατοίκους τῆς Κασίας καὶ Παμφυ-
λίας
- 210 καὶ σ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Πρὸς τί νὰ ἐξαγγείλω λεπτομέρειες;
Ἄλλ' ὅταν τὰ πρῶτα φθάσουν στὸ τέλος, ἀμέσως θὰ ἔλθουν
στοὺς ἀνθρώπους τὰ δεύτερα. Ἄν καὶ θὰ φωνάξω τώρα πρῶτα ἀπ' ὅλα:
κακὸ θὰ βρεῖ εὐσεβεῖς ἀνθρώπους, ποὺ γύρω ἀπὸ τὸ Ναὸ
κατοικοῦν τὸ μεγάλο Ναὸ τοῦ Σολομῶντα καὶ ποὺ εἶναι δικαίων
- 215 ἀνθρώπων ἀπόγονοι· ὅμως κι' αὐτῶν θὰ ἐξαγγείλω
τὴ φυλὴ καὶ τὴ γενιὰ τῶν πατέρων τους καὶ ὅλου τοῦ λαοῦ,
ὅλα μὲ παροησία θὰ ἐξαγγείλω, ὡς θνητὲ μὲ τὴν πονηριὰ καὶ τὸ δόλο
στὸ νοῦ σου.
Ὑπάρχει μιὰ πόλι κάτω στὴ χώρα τῆς Οὐρ τῶν Χαλδαίων,^δ
ἀπ' ὅπου προέρχεται γένος δικαιοτάτων ἀνθρώπων,
- 220 τῶν ὁποίων φροντίδα εἶναι πάντοτε τὸ ἀγαθὸ φρόνημα καὶ τὰ καλὰ
ἔργα.
Γιατὶ δὲν ἀσχολοῦνται οὔτε μὲ τὴν κυκλικὴ πορεία τοῦ ἡλίου οὔτε τῆς
σελήνης^ε

α. Ὁ ὑπαινιγμὸς ἀναφέρεται στοὺς τελευταίους ἐκπροσώπους τῆς δυναστείας τῶν Μακκαβαίων.

β. Πιθανῶς ὑπαινιγμὸς γιὰ τὴν Ἑλένη τῆς Τροίας.

γ. Κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς Ἰουδαίας.

δ. Ἡ πατρίδα τοῦ Ἀβραάμ.

ε. Ἀπορρίπτεται ἡ ἀποψη τοῦ Εὐδόλεμου ὅτι ὁ Ἀβραάμ ὑπῆρξεν ὁ ἐφευρέτης τῆς

- οὔτε μὲ τερατώδη ἔργα ὑπὸ τῇ γῇ,
οὔτε μὲ τὰ βάθη τῆς λαμπυρίζουσας θάλασσης τοῦ Ὠκεανοῦ,
οὔτε μὲ τῇ σημασίᾳ τῶν περηνισμάτων, καὶ πετεινὰ οἰωνοσκοπῶν,
225 μὲ μάντεις ἢ μάγους ἢ γόητες,
ἢ μὲ τοὺς ἀπατηλοὺς μωροὺς λόγους τῶν ἐγγαστριμύθων,
οὔτε μὲ τῶν Χαλδαίων τὶς προρρήσεις ἀπὸ τὰ ἄστρα,
οὔτε κὰν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀστρονομία· γιατί ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τῇ φύσει
τοὺς τείνουν στὴν ἀπάτη,
τέτοια πράγματα ποὺ ἄφρονες ἄνθρωποι ἐρευνοῦν καθημερινῶς
230 γυμνάζοντας τὸ μυαλό τους γιὰ ἓνα ἔργο ἄχρηστο.
Μάλιστα, ἐδίδαξαν ἀπάτες σὲ κακῆς μοίρας ἀνθρώπους,
ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλὰ κακὰ ἐρχονται στοὺς ἀνθρώπους,
ἔτσι ὥστε νὰ ξεστρατίζουν ἀπὸ τὸ σωστὸ δρόμο καὶ τὰ ἔργα τῆς δι-
καιοσύνης.
- Αὐτοὶ ὅμως μεριμνοῦν γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῆς ἀρετῆς,
235 ὄχι γιὰ τὴ φιλοχρηματία, ποὺ γεννᾷ μύρια κακὰ
στοὺς ἀνθρώπους, πολέμους καὶ ἐξολοθρευτικὴ πείνα.
Αὐτοὶ ἔχουν ἐπίσης δίκαια μέτρα στοὺς ἀγροὺς καὶ στίς πόλεις,
οὔτε διαπραττουν τὴ νύχτα κλοπὲς ὅ ἕνας εἰς βάρος τοῦ ἄλλου,
οὔτε ἀφίνουν νὰ βοσκήσουν τὰ βόδια, τὰ πρόβατα καὶ τὶς αἴγες τους σὲ
ξένο χωρὸς,
- 240 οὔτε τὰ ὄρια μετακινεῖ ὁ ἕνας γείτονας τοῦ ἄλλου,
οὔτε ὅποιος ἀποκταίει πολλὰ πλούτη συνθλίβει τὸ φτωχὸ ἀδελφό του,
οὔτε καταπιέζει τὶς χῆρες ἀλλὰ μᾶλλον τὶς βοηθεῖ,
πάντοτε ἔτοιμος νὰ προμηθεύσει ἀρκετὸ σιτάρι, οἶνο καὶ λάδι·
Καὶ πάντοτε ὁ πλούσιος ἀνάμεσα στὸ λαὸ σ' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν
τίποτε
- 245 ἀλλὰ στεροῦνται τὰ πάντα στέλνει μιὰ μερίδα τῆς θερινῆς σο-
δειᾶς
ἐκπληρώνοντας ἔτσι τὴν ἐντολὴ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, πράξη σύμφωνη μὲ
τὸ νόμο,
γιατί ὁ Οὐράνιος θεὸς ἔφτιαξε τὴ γῇ γιὰ κοινὴ χρῆση ἀπὸ ὅλους·
Κι' ὅταν ἐγκαταλείψει τὴν Αἴγυπτο καὶ ἀκολουθήσει τὸν ἔρημο
δρόμο
ὁ λαὸς μὲ τὶς δώδεκα φυλὲς μὲ θεόπεμπτους ἡγέτες ἐπικεφαλῆς,

ἀστρολογίας καὶ τῆς χαλδαϊκῆς μαγείας. Καὶ στὰ Ἰωβηλ. 12,17 ὁ Ἀβραάμ ἀπορρίπτει τὴν παρατήρηση τῶν ἀστέρων. Βλ. καὶ Φίλων. Ἀβραάμ 84· Περὶ Μετοικ. 187 ἐξ.

α. Γιὰ τοὺς στίχ. 234-47 βλ. τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν ψευδο-Φωκυλίδη στὸ Βιβλίο II. Πρόκειται γιὰ πολὺ κοινὴ στωϊκὴ διδαχὴ.

β. Ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρών, εἴτε Ἀγγελοι.

- 250 θὰ προχωρήσει κάτω ἀπὸ πύρινη στήλη τὴ νύχτα
καὶ κάτω ἀπὸ στήλη νεφέλης τὴν ἡμέρα.
Σ' αὐτὸν θὰ δώσει μέγαν ἄνδρα ὡς ἡγέτη,
τὸ Μωϋσῆ, ποὺ ὅταν τὸν βρῇκε στὸ ἔλος βασιλοπούλα τὸν ἐπῆρε,
κι' ἀφοῦ τὸν ἀνέθρεψε τὸν ὀνόμασε γιὸ.
255 Κι' ὅταν ἐπικεφαλῆς τοῦ λαοῦ, ποὺ ὁ Θεὸς ἔφερε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο,
ἔφτάσε στὸ ὄρος Σινᾶ, τότε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πρὸς χάρη τοὺς τὸ Νόμο
ἔδωκε ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔγραψε σὲ δύο πλάκες δλα τὰ σωστά,
καὶ τοὺς διέταξε νὰ τὰ τηροῦν· ἂν ὅμως κάποιος παρακούσει
ἢ θὰ τιμωρηθεῖ κατὰ τὸ νόμο ἢ ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια.
260 κι' ἂν ξεφύγει τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους, θὰ σταλεῖ στὴν καταστροφή ἀπὸ
κάθε δικαιοσύνη
[Γιατὶ ὁ Οὐράνιος ἔδωκε τὴ γῆ ἀπὸ κοινοῦ σὲ δλοὺς
καὶ πιστότητα, καὶ ἔσοχο φρόνημα εἰς τὰ στήθη τοὺς].
Μόνο γι' αὐτοὺς ἡ εὐφορη γῆ ἀποδίδει καρποὺς
ἀπὸ ἓνα ὡς ἑκατό, καὶ πραγματοποιοῦνται τὰ μέτρα τοῦ Θεοῦ.

Ἐξορία καὶ ἀποκατάσταση.

- 265 Ἀλλὰ καὶ πάνω σ' αὐτοὺς θ' ἄρθῃ κακὸ, καὶ δὲν θὰ ξεφύγουν
τὸ λοιμό. Καὶ σὺ βέβαια θὰ φύγεις, ἐγκαταλείποντας τὸν περικαλλῆ
Ναό, γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα σου νὰ ἐγκαταλείψεις τὸν ἅγιο χώρο.
Θὰ ὀδηγηθεῖς στοὺς Ἀσσυρίους, καὶ ἄθῳα παιδιὰ καὶ γυναῖκες
θὰ δεῖς νὰ εἶναι δοῦλοι σὲ ἀνθρώπους· ἐχθροὺς,
270 καὶ ὅλα τὰ ἀποκτήματα τῆς ζωῆς καὶ κάθε πλοῦτος θὰ χαθοῦν.
Καὶ ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ σᾶς θὰ γεμίσει καὶ ὅλη ἡ θάλασσα.
Ὅλοι θὰ νοιώσουν κακὴ διάθεση ἐξαιτίας τῶν ἐθίμων σου.
Κι' ὅλη ἡ γῆ σου θὰ μείνῃ ἔρημος· καὶ τὸ ὀχυρωμένο θυσιαστήριον
καὶ τὸ ἱερό τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη
275 θὰ γκρεμιστοῦν ὅλα, γιατί μὲ τὴν καρδιά σου δὲν ὑπάκουσες
στοῦ ἀθάνατου Θεοῦ τὸν ἅγιο νόμο, ἀλλὰ ἀπὸ πλάνη
λάτρευες ἀνάγκοστα εἰδῶλα καὶ δὲν φοβήθηκες
τὸν ἀθάνατο γεννήτορα Θεῶν καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων
καὶ δὲν ἠθέλες νὰ τοῦ ἀποδώσεις τιμὴ, ἀλλὰ τῶν θνητῶν τὰ εἰδῶλα
ἐτιμοῦσες.
- 280 Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἐπὶ ἑπτὰ δεκάδες χρόνια, ὅλη ἡ καρποφόρα γῆ σου

α. Ἀσσύριοι καὶ Βαβυλώνιοι λαμβάνονται ὡς μία ἐνότητα.

β. Βλ. Ἱερειμ. 5,19.

γ. Βλ. Ἱερειμ. 25,12.

- θὰ εἶναι ὅλη ἔρημος καθὼς καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Ναοῦ.
 Ἀλλὰ σὲ περιμένει ἓνα καλὸ τέλος καὶ μιὰ πολὺ μεγάλη δόξα,
 καθὼς ὁ ἀθάνατος Θεὸς ἔχει ὀρίσει γιὰ σένα, Ἐσὺ ὅμως μείνε
 πιστὸς στοὺς ἅγιους νόμους τοῦ μεγάλου Θεοῦ,
 285 ὅποτε κι' ἂν σηκώσει τὸ καταπονημένο σου γόνατο ὄρθιο πρὸς τὸ φῶς.
 Καὶ τότε ὁ οὐράνιος Θεὸς θὰ στείλει ἓνα βασιλιάς
 κι' αὐτὸς θὰ κρίνει κάθε ἄνθρωπο μὲ τὸ αἷμα καὶ μὲ τὴ λάμψη τῆς
 φωτιᾶς.
 Ὑπάρχει ὅμως κάποια βασιλικὴ φυλὴ, τῆς ὁποίας τὸ γένος θὰ εἶναι
 χωρὶς νόγο· καὶ τοῦτο, καθὼς ὁ χρόνος κάνει τοὺς κύκλους του,
 290 θὰ ἔχει τὴν ἐξουσία, καὶ θάρσισι νὰ χτίζει νέον Ναὸ στὸ Θεό.
 Καὶ ὅλοι οἱ Πέρσες βασιλιάδες θὰ τοὺς βοηθήσουν
 (προσφέροντας) χρυσὸ καὶ χαλκὸ καὶ καλοδορυμένο σίδερο.
 Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς θὰ δώσει ἅγιο πνεῦμα ὀνειρο,
 καὶ τότε ὁ Ναὸς θὰ γίνῃ πάλι ὅπως ἦταν πρὶν.

Ταλανισμοὶ ἐναντίον διαφόρων Ἐθνῶν.

- 295 Ὅταν πράγματι σταμάτησε τὸ πνεῦμα μου τὸν ἔνθεο ὕμνο
 καὶ παρεκάλεσα τὸν μέγα γεννήτορα νὰ ἀναπανθῶ ἀπὸ τὴν πίεση,
 πάλι τοῦ μεγάλου Θεοῦ ὁ λόγος μέσα στὰ στήθη μου
 στάθηκε καὶ μὲ διέταξε νὰ προφητέψω ἐναντίον κάθε
 γῆς καὶ σὼν βασιλιάδων τὸ νοῦ νὰ φέρω τὰ μελλούμενα.
 300 Κι' αὐτὸ σ' ἐμένα ὁ Θεὸς πρῶτο ἔβαλε στὸ νοῦ νὰ πῶ
 πόσες τρομερὲς συμφορὲς ἐπεφύλασσε γιὰ τὴ Βαβυλώνα
 ὁ ἀθάνατος, γιατί αὐτὴ κατὰστρεψε τὸ μεγάλο τὸν Ναό.
 Ἀλλοίμονό σου, Βαβυλώνα, καὶ τὸ γένος τῶν Ἀσσυρίων.
 Κάποτε σ' ὅλη τὴ γῆ τῶν ἁμαρτωλῶν θὰ ἔλθῃ ξαφνικὴ καταστροφή
 305 καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς ὅλη τὴ γῆ τῶν θνητῶν θὰ καταστρέφῃ
 καὶ μιὰ πληγὴ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἡγέτη τῶν ὕμνων.
 Γιατὶ ἀπ' τὸν οὐρανὸς, Βαβυλώνα, θάρθει κάποτε πάνω σου
 [ἀπὸ τὸν οὐρανὸ θὰ κατεβεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους κατὰ πάνω σου]
 καὶ στὰ τέκνα τῆς ὀργῆς παντοτινὸς ὄλεθρος.
 310 Καὶ τότε θὰ γίνῃς ὅπως ἦσαν πρὶν, σὰν νὰ μὴν εἶχες ὑπάρξει.
 Καὶ τότε θὰ πλημμυρίσεις ἀπὸ αἷμα, ὅπως πρὶν ἐσὺ ἢ ἴδια

α. Ὁ Κύριος.

β. Φυλὴ τοῦ Ἰούδα, Γενεσ. 49,10.

γ. Βλ. Ἀγγαῖος 2,7.

δ. Ὑμνων = τῶν Χρησμῶν.

ε. Οὐρανὸς = Θεός.

ἔχυσες τὸ αἷμα ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ δικαίων ἀνδρῶν,
τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ἀκόμα καὶ τώρα βοᾷ στὸ μακρινὸ αἰθέρα.

- Μεγάλη πληγὴ θάῃθαι σ' ἐσένα, Αἴγυπτε, στὰ σπίτια σου,
315 τρομερὴ, τέτοια ποὺ ποτὲ δὲν περιμένεις νὰ σοῦ ἔλθει.
Γιατὶ ρομφαία θὰ περάσει μέσα ἀπὸ σένα,
καὶ διασκορπισμὸς καὶ θάνατος καὶ πείνα θὰ σὲ καταλάβει
κατὰ τὴν ἑβδομὴ γενεὰ τῶν βασιλιάδων, καὶ τότε θὰ σταματήσῃς.
Ἀλλοίμονό σου, χώρα τῶν Γῶγ καὶ τῶν Μαγῶγ, ποὺ βρῖσκεσαι
στὴ μέ-
320 ση αἰθιοπικῶν ποταμῶν^α. Θὰ δεχθεῖς πολὺ μεγάλη ροὴ αἵματος
καὶ κατοικία καταδίκης θὰ ὀνομαστεῖς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων
καὶ ἡ δροσερὴ σου γῆ θὰ πιεῖ αἷμα μαῦρο.
Ἀλλοίμονό σου, Λιβύη, ἀλλοίμονο στὴ θάλασσα καὶ στὴν ξηρά.
Κόρες τῆς δύσεως θὰ ἔλθετε σὲ πικρὴ ἡμέρα.
325 Θὰ ἔλθετε σ' αὐτὴ διωκόμενες ἀπὸ δεινὸ καὶ σκληρὸ ἀγῶνα^β.
Θὰ ἔλθει πάλι φοβερὴ κρίση καὶ καταδίκη,
κι' ὅλες θὰ πᾶτε ἀναγκαστικὰ στὴν καταστροφὴ,
γιατὶ ὀλοτελῶς καταστρέψατε τοῦ ἀθάνατου τὸν μεγάλο
οἶκο καὶ τὸν καταμασήσατε φοβερὰ μὲ σιδερένια δόντια^γ.
330 Γι' αὐτὸ θὰ δεῖς τὴ γῆ σου γεμάτη πτώματα,
μερικὸς (σκοτωμένους) ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ κάθε δαιμονικὴ ἐπίθεση,
πείνα καὶ πανοῦκλα, ἄλλους ἀπὸ ἐχθρὸς μὲ βαρβαρικὸ φρόνημα.
Ὅλη ἡ χώρα σου θὰ ἐρημωθεῖ καὶ οἱ πόλεις σου θὰ γίνουν ἐρείπια.
Ἀλλὰ στὴ δύση ἓνα ἄστρο θὰ λάμπει ποὺ θὰ τὸ ὀνομάσουν κομήτησ^δ,
335 ἓνα σημάδι ρομφαίας γιὰ τοὺς θνητοὺς καὶ θανάσιμης πείνας,
καταστροφῆς γιὰ τοὺς ἡγεμόνες καὶ τοὺς μεγάλους ἐπισήμους ἐκ τῶν
ἀνδρῶν^ε.
Θὰ ὑπάρξουν ξανὰ πολὺ μεγάλα σημεῖα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

α. Ἡ ἐπιδρομὴ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς στὴν Αἴγυπτο τὸ 169 π.Χ. ἐπὶ Πτολεμαίου VII, καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τοῦ τελευταίου καὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτη II.

β. Ἡ συσχέτιση τῶν Γῶγ καὶ Μαγῶγ μὲ τὴν Αἰθιοπία ὀφείλεται πιθανῶς εἰς τὴν μνεία τῶν Κουσιτῶν ἀπὸ τὸν Ἱερ. 38,5.

γ. Οἱ Λίβυοι ἀκολουθοῦν τοὺς Γῶγ, κατὰ τὸν Ἱερ. 38,5.

δ. Βλ. Ἱεζ. 38,39.

ε. Ἴσως πρόκειται γιὰ τὸ Ναὸ τοῦ Ὀνία στὴ Λεοντόπολη, ποὺ καταστράφηκε τὸ 47 π.Χ. κατὰ τὴν ἐξέγερση ἐναντίον τοῦ Καίσαρα.

στ. Ὁ Σουετώνιος ἀναφέρει ὅτι, μετὰ τὴ νίκη στὰ Φάρσαλα, κατὰ τὴν ἐορτὴ τῶν ἐπινικίων ἀπὸ τὸν Ὀκταβιανό, παρουσιάστηκε ἓνας ἀσυνήθιστα μεγάλος κομήτης (Julius, 88).

ζ. Πομπήιος καὶ Καίσαρας.

- Ἡ βαθύρορη Ταναΐς θὰ ἐγκαταλείψει τὴ Λίμνη Μαρεώτιδα^α
καὶ θὰ γίνῃ βαθειὰ καὶ εὐφορὴ κοίτη τὸ βαθὺν ρεῦμα^β,
340 ἐνῷ ὁ εὐρὺς ροὺς πιάνει μόνο ἓνα στενὸ κανάλι.
Θὰ δημιουργηθοῦν χάσματα καὶ ἀφανῆ βάραθρα^γ. Πολλὲς πόλεις
θὰ καταποντιστοῦν μὲ ὅλους τοὺς κατοίκους τους: στὴν Ἀσία ἢ Ἰασσός,
ἢ Κεβρὴν, ἢ Πανδονία, ἢ Κολοφών, ἢ Ἐφεσος, ἢ Νίκαια
ἢ Ἀντιόχεια, ἢ Τάναγρα, ἢ Σινώπη, ἢ Σμύρνη, ἢ Μάρος
245 ἢ εὐπορὴ Γάζα, ἢ Ἱεράπολις, ἢ Ἀστυπάλαια
τῆς Εὐρώπης: ἢ διάσημη Κυάγρα, ἢ βασιλικὴ Μεροπεία,
ἢ Ἀντιγόνη, ἢ Μαγνησία, οἱ θεῖες Μυκῆνες^δ.
Γνώριζε ὅτι ἡ καταστρεπτικὴ φυλὴ τῶν Αἰγυπτίων εἶναι κοντὰ στὸν
ὄλεθρο
καὶ ἐπομένως ὁ περασμένος χρόνος θὰ εἶναι γιὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς ὁ
καλύτερος.

Χρησμοὶ κατὰ τῆς Ρώμης.

- 350 Ὅσα κι' ἂν εἰσέπραξε ἡ Ρώμη ἀπὸ πληρωμὲς φόρων καὶ δασμῶν τῆς
Ἀσίας^ε
θὰ τὰ πάρει πίσω τριπλάσια ἢ Ἀσία
ἀπὸ τῆς Ρώμης καὶ θὰ τῆς ἀνταποδώσῃ τὴν ὀλέθρια προσβολὴ πού τῆς
ἔκαμε.
Ὅσοι ἀπὸ τὴν Ἀσία ὑπηρέτησαν τὰ σπίτια τῶν Ἰταλῶν,
εἰκοσαπλάσιοι θὰ εἶναι οἱ Ἰταλοὶ πού θὰ δουλέψουν
355 στὴν Ἀσία, μὲ φτώχεια, καὶ θὰ ξοφλήσουν στὸ χιλιαπλάσιο
ὦ γεμάτῃ χλιδῇ, χρυσὲ ἔκγονε τοῦ Λάτιου, Ρώμης,
παρθένα, συχνὰ μεθυσμένη κατὰ τοὺς γάμους τῆς μὲ πολλοὺς^{στ},
ὥς σκλάβα θὰ παντρευτεῖς, χωρὶς τιμές.
Συχνὰ τὴν ἀβρὴ κώμη σου θὰ κουρέψει ἡ ἐρωμένη σου^ζ
360 καί, ἀποδίδοντας τὸ δίκαιο, θὰ σὲ ρίξει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὴ γῆ,
ἀλλὰ πάλι θὰ σὲ ὑψώσει ἀπὸ τῆς γῆ στὸν οὐρανό,
γιατὶ οἱ θνητοὶ ἐνέχονται σὲ μιὰ φαύλη καὶ ἄδικη ζωή.

α. Ταναΐς εἶναι ὁ ποταμὸς Δόν. Μαρεώτις ἐδῶ εἶναι ἡ Ἀζοφικὴ θάλασσα.

β. Ἡ παλαιὰ κοίτη τοῦ ποταμοῦ θὰ γίνῃ καλλιεργήσιμη γῆ.

γ. Σεισμός.

δ. Μερικὲς ἀπὸ τίς πόλεις αὐτὲς ὅπως ἡ Μάρος, ἡ Κυάγρα καὶ ἡ Μεροπεία εἶναι ἀγνωστες.

ε. Αὐτὰ πού κατέβαλε ὁ Μιθριδάτης στὴ Ρώμη (88-84 π.Χ.· τὸ 83 καὶ τὸ 47 π.Χ.).

στ. Ἴσως νὰ πρόκειται γιὰ ἀπάντηση στὶς ρωμαϊκὲς λειδορίες γιὰ τοὺς πολλοὺς γάμους τῆς Κλεοπάτρας.

ζ. Ἡ ἐρωμένη εἶναι Ἴσως ἡ Κλεοπάτρα.

- Ἡ Σάμος θὰ γίνεῖ ἄμμος καὶ ἡ Δῆλος^α θὰ γίνεῖ ἄδηλη καὶ ἀσήμαντη.
 Καὶ ἡ Ρώμη σὰν μιὰ ρύμη^β. Ὅλα τὰ θέσφατα θὰ ἐκπληρωθοῦν.
- 365 Ἡ Σμύρνη θὰ καταστραφεῖ καὶ δὲ θὰ τὴν ἀναφέρει κανεὶς. Θὰ ὑπάρξει
 ἐκδικητής,
 ἀλλὰ ἐξαιτίας τῶν βλαβερῶν συμβουλῶν καὶ τῆς κακότητος τῶν ἡγετῶν
 της,
 γαλήνια εἰρήνη θὰ ἐπιστρέψει στὴ γῆ τῆς Ἀσίας,
 καὶ ἡ Εὐρώπη θὰ γίνεῖ τότε μακάρια. Ὁ ἄερας θὰ εἶναι καλὸς
 γιὰ βοσκὰς ἐπὶ πολλὰ χρόνια, γεμάτος ὑγεία, χωρὶς καταγίδες καὶ
 χαλάζι,
- 370 παραγωγικὸς γιὰ ὄλα — καὶ πουλιὰ καὶ ἐρπετὰ θηρία τῆς γῆς.
 Ὡς εὐτυχισμένοι, εἴτε ἄνδρες εἴτε γυναῖκες ποῦ θὰ ζήσετε ἐκεῖνο τὸν
 καιρό!
 γιὰ τοὺς εὐτυχισμένους αὐτοὺς θὰ διηγοῦνται ὅπως γιὰ τοὺς εὐτυχεῖς
 ἐκείνους ποὺ ζοῦν στοὺς ἀγροίς^δ
 γιὰτὶ ὅλη ἡ εὐνομία θὰ ἔλθει ἀπὸ τὸν ἀστερόεντα οὐρανὸ
 καὶ ὅλη ἡ δικαιοσύνη πάνω στοὺς ἀνθρώπους, καὶ μαζί μ' αὐτὴν
- 375 τὸ καλὺτερο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πράγμα ἢ γεμάτη σωφροσύνη ὁμόνοια
 καὶ ἀγάπη καὶ ἐμπιστοσύνη φιλικὴ ἀκόμα κι' ἀπὸ ξένους.
 Κακὴ διοίκηση, μομφές, φθόνος, ὀργή, καὶ μωρία,
 ἡ φτώχεια θὰ φύγει μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ἴδιο κι' ἡ ἀνάγκη
 καὶ ὁ φόνος, οἱ καταραμένες ἔριδες καὶ οἱ σκληροὶ ἀνταγωνισμοί,
- 380 κλοπὲς τῆς νύχτας, καὶ κάθε κακὸ κατ' ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες.

Χρησμός γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο τὸν Μέγα.

- Ἀλλὰ ἡ Μακεδονία θὰ φέρει μεγάλη πληγὴ στὴν Ἀσία
 καὶ θὰ προκαλέσει μέγα ἄλγος στὴν Εὐρώπη
 ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Κρόνου, ἀπόγονος νόθων καὶ σκλάβων.
 Αὐτὴ θὰ κατακτήσει ἀκόμα καὶ τὴν ὀχυρωμένη πόλη τῆς Βαβυλώνας.
- 385 Κι' ἀφοῦ ὀνομάστηκε δέσποινα σὲ κάθε χώρα ὑπὸ τὸν ἥλιο,

α. Ἀπὸ τὸ στίχο τοῦ Μιθριδάτη τὸ 89 π.Χ. ἐρμώθηκε.

β. Λογοπαίγνιο.

γ. Κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους.

δ. Ὁ Riessler μεταφράζει: «ὅπως γιὰ τοὺς μάκαρες ποὺ ζοῦν στὰ πολυμνημένα νησιά, κατὰ τοὺς μύθους». — Ἡ ἰδεώδης κατάσταση ποὺ περιγράφεται γενικὰ ἐδῶ βρίσκεται καὶ στὶς «ἀρετολογίες» — θαυμαστὰ ἔργα — τῆς θεᾶς Ἰσίδος, ποὺ θεωρεῖται κυρία τῆς μοίρας τῶν ἀνθρώπων.

ε. Ὁ Ἀλέξανδρος ἰσχυρίζετο πὺς εἶναι γυιὸς τοῦ Θεοῦ Ἀμμωνα, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἱεροῦ του στὴν Αἴγυπτο τὸ 332 π.Χ.

θὰ ἀπολεσθεῖ ἀπὸ κακῆ μοῖρα,
ἀφνιόντας ὄνομα μεταξὺ τῶν πολὺπλαγχθων ἀπογόνων.

**Χρησμός γιὰ τὸν Ἀντίοχο Ἐπιφανῆ καὶ τὴν καταστροφὴ
του^α.**

Κάποτε ἐπίσης θὰ ἔλθει στὴν εὐφορὴ γῆ τῆς Ἀσίας ἄνθρωπος ἄπιστος
μὲ ἔνδυμα πορφύρας ριγμένον στοὺς ὤμους,
390 ἄγριος, ὀρμητικὸς σὰν φλόγα, μὲ ξένη δικαιοσύνη.
Ὁ κεραυνὸς ἀνάβει μπροστά του φωτιές. Κι' ὅλη ἡ Ἀσία θὰ φέρει
κακὸ ζυγόν, καὶ ἡ γῆ θὰ κατακλύσθῃ ποτισμένη ἀπὸ φονικὸ αἷμα.
Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ὁ Ἄδης, ὅπως ὅλοι, θὰ τοῦ παρασταθεῖ σὲ καθεστὶ
χωρὶς νὰ τὸ ξέρει.

Ἀπὸ κείνων τῇ γενιᾷ ποὺ ἤθελε νὰ ἐξολοθρεύσῃ,
395 ἀπ' αὐτοὺς ἡ δικὴ του γενιὰ θὰ καταστραφεῖ,
Θὰ ἀφίσει μιὰ ρίζα ποὺ ὁ ὀλοθρευτῆς θὰ ἀποκόψει
ἀπὸ δέκα κέρατα, θὰ ξεφυτρώσῃ ἄλλο ἓνα στὸ πλάϊ.
Θὰ χτυπήσῃ τὸ μαχητὴ καὶ γεννάρχη τῆς βασιλικῆς γενιᾶς
καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἀφανισθεῖ ἀπὸ τοὺς γιουὺς του, ποὺ μὲ ὁμοφυλία καὶ αἰ-
σιοδοξία διεξάγουν πολέμους,
400 καὶ τότε θὰ βασιλέψῃ τὸ κέρας ποὺ φύτρωσε στὸ πλάϊ.

**Προφητείες γιὰ διαφορὲς καταστροφές (ἀπὸ τὴν Ἐρυθραία
Σίβυλλα).**

Θὰ ἐμφανιστεῖ ἐπίσης ἀμέσως σημεῖο γιὰ τὴν εὐφορὴ Φρυγία,
ὅταν ἡ μισρὴ φυλὴ τῆς Ρέας σ' ἀφανιστεῖ ἐντελῶς ἀπὸ τῇ ρίζᾳ.
Ἀνθοῦσε πάνω στὴ γῆ μὲ ρίζες ποὺ δὲν χορταίνουν νερό,
καὶ τώρα θὰ γκρεμιστεῖ στὸ ἔδαφος σὲ μιὰ νύχτα^β,

α. Μερικοὶ (ὅπως π.χ. ὁ Collins κ.ά.) ἀναφέρουν τὸ χρησμὸν στὸν Ἀλέξανδρο.

β. Πρόκειται πιθανότατα περὶ τῶν Μακκαβαίων.

γ. Ὁ Θεὸς τοῦ Πολέμου. Ὁ Ἀντίοχος Εὐπάτωρ δολοφονεῖται ἀπὸ τὸ Δημήτριο, γιου τοῦ Σελεύκου IV, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ IV τοῦ Ἐπιφανοῦς.

δ. Τὰ δέκα κέρατα θυμίζουν τὸ κείμενο Δαν. 7,7 ἐξ. Τὸ ἄλλο ἐπιπλέον κέρας εἶναι πιθανῶς ὁ Ἀλέξανδρος Βάλας.

ε. Ὁ Βάλας σκοτώνει τὸ Δημήτριο I, οἱ «γυιοί» τοῦ Δημητρίου II τρέπουν εἰς φυγὴν τὸν Βάλα, κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς ὁποίας δολοφονεῖται. Σύμμαχος τοῦ Δημητρίου ἦταν ὁ Πτολεμαῖος VII (Α' Μακκ. 11,9). Στὸν στίχ. 400 πρόκειται γιὰ τὸν Τρύφωνα.

στ. Ὅταν ἡ Ρέα γέννησε τὸ Δία τὸν ἔστειλε στὴ Φρυγία (III, 140).

ζ. Ἡ πτώση τῆς Τροίας.

- 405 στήν πόλη ἐκείνη τοῦ κοσμοσειστή Ποσειδῶνα^α μὲ δλους τοὺς ἀνθρώ-
 πους της,
 στήν πόλη ἐκείνη πὸν θὰ ὀνομαστεῖ κάποτε Δορύλαιοβ,
 στοὺς παλιὺς χρόνους, ἡ πολυθρηνημένη μαύρη Φρυγία.
 Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη φέρνει τὸ ὄνομα «σεισμική»,
 θὰ σκορπίσει τὰ κρυμμένα βάθη τῆς γῆς καὶ θὰ συντρίψει τοὺς τοίχους.
- 410 Τὰ σημεῖα θὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅχι τοῦ καλοῦ ἀλλὰ τοῦ κακοῦ.
 Θὰ ἀποκτήσει ἀρχόντες πέπειραμένους ἀπὸ τὸν πόλεμο ἐναντίον δλων
 τῶν φυλῶν,
 τοὺς Αἰνειάδες, αὐτόχθονους ἀπογόνους, συγγενικὸ αἷμα,
 πὸν μετὰ ὅμως θὰ γίνετε λεία σὲ ἀνθρώπους πὸν εἶναι ἐραστὲς^δ.
 Ἴλιο, σὲ οἰκτεῖρω. Γιατὶ μιὰ κατάρρα θὰ βλαστήσει στὴ Σπάρτη,
- 415 ἓνας πολὺ ὁμορφος, φημισμένος, ἐξαίρετος βλαστός,
 πὸν πάνω σὲ Ἀσία καὶ Εὐρώπῃ θὰ φέρει αἷμα καταστροφῆς.
 Θὰ φέρει θρήνους καὶ βάσανα καὶ γόους
 καὶ θὰ ἐπιφέρει αὐτὰ εἰδικὰ πάνω σὲ σένα^ε, ἡ φήμῃ σου ὅμως θὰ μείνει
 ἀγέραστη στοὺς κατοπινούς.
- Καὶ θὰ παρουσιαστεῖ ἓνας ψεύτης συγγραφέας, κάποιος γέρος,
 420 ὅχι ἀπὸ ἀληθινὴ πατρίδα. Δὲ θὰ ἔχει φῶς στὰ μάτια του.
 Θὰ ἔχει πολὺ νοῦ καὶ ἔμμετρα ὁμορφα γιὰ τὰ μυαλὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπη,
 πὸν συνδέονται μὲ δύο ὀνόματα^{στ}. Θὰ ὀνομάσει Χίτο
 τὸν ἑαυτὸ του καὶ θὰ γράφει σχετικὰ μὲ τὸ Ἴλιον, ὅχι ὅμως ἀληθινά,
 ἀλλὰ μὲ ἐξυπνάδα^ζ. Γιατὶ κατέχει καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ μέτρα μου.
- 425 Θὰ εἶναι ὁ πρῶτος πὸν θὰ ξεδιπλώσει μὲ τὰ χέρια του τὰ βιβλία μου,
 θὰ ἐξωραΐσει ὅμως εἰδικὰ τοὺς κρανιοφόρους ἄνδρες τοῦ πολέμου,
 τὸν Ἐκτορα, γυιὸ τοῦ Πρίαμου, καὶ τὸν Ἀχιλλέα, γυιὸ τοῦ Πηλέα,
 καὶ τοὺς ἄλλους, πὸν γνοιάζονταν γιὰ πολεμικὰ κατορθώματα
 Καὶ θὰ παρουσιάσει τοὺς Θεοὺς νὰ παραστέκονται τούτους,
- 430 γράφοντας ἀναληθῆ πράγματα, ἀπὸ κάθε ἀποψη, γιὰ ἀνθρώπους μὲ
 κούφιο κεφάλι.

α. Τὰ τείχη τῆς Τροίας εἶχε κτίσει ὁ Ποσειδῶνας.

β. Τὸ Δορύλαιο εἶναι ἡ πόλη Κέλαιναί στὴ Φρυγία.

γ. Ὁ Αἰνείας καὶ οἱ ἀπόγονοί του βασιλεψαν εἰς τὴν Τροία μέχρι τὰ χρόνια τοῦ Ὀμήρου (Ἰλιάδ. 307 ἐξ. Ἡρόδοτ. V 122).

δ. Ὁ Μενέλαος καὶ οἱ Ἕλληνες, ὠθούμενοι ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ πρὸς τὴν Ἑλένη.

ε. Ἡ Ἑλένη.

στ. Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσεια.

ζ. Ὁ Λακτάντιος (Div. Inst. 1.6.9) ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἐρυθραία Σίβυλλα προφήτεψε πὺς ὁ Ὀμηρος θὰ γράφει ψεύδη. Γιὰ τὴν ἴδια Σίβυλλα ἀναφέρει ὁ Παυσανίας πὺς ὑμνησε τὴν Ἑλένη.

- Ὁ θάνατος στὸ Ἴλιο παρουσιάζεται ὡς μεγάλη δόξα γι' αὐτούς,
 ἀλλὰ κι' ὁ ἴδιος ἀνάλογη μὲ τὸ ἔργο του θὰ πάρει ἀμοιβή.
 Καὶ γιὰ τὴ Λυκία τὸ γένος τῶν Λοκρῶν θὰ γεννήσει πολλὰ κακά.
 Ἐσένα Χαλκηδόνα, πὺν δρόμος πρὸς τὴ θάλασσα σοῦ ἔλαχε ἓνας στενὸς
 πόρος,
 435 καὶ σ' ἐσένα κάποτε ἓνας νεαρὸς Αἰτωλὸς θὰ ἔλθει καὶ θὰ σὲ καταστρέψει.
 Κι' ἀπὸ σένα, Κύζικε, ἡ θάλασσα θὰ ἀποσπάσει τὸ μεγάλο σου πλοῦτο.
 Καὶ σὺ Βυζάντιο, θὰ στέρξεις νὰ κάνεις πόλεμο κατὰ τῆς Ἀσίας
 ἀλλὰ θὰ εἰσπράξεις στεναγμοὺς καὶ ἀναριθμητο αἶμα.
 Καὶ σὲ σένα Κράγος, ψηλὸ ὄρος τῆς Λυκίας, νερὸ θὰ ξεχυθεῖ ἀπὸ
 440 τὶς κορυφές σου ὅταν θανοῖξει σὲ χάσματα ὁ βράχος,
 μέχρι πὺν νὰ πάφουν νὰ δίνουν σημεῖα καὶ τὰ Πάταρα^α.
 Κύζικε, κάτοικε τῆς Προποντίδας πὺν πουλάει κρασί,
 ὁ Ρύνδακος θάφισι τὰ νερά του νὰ σκάσουν γύρω σου.
 Καὶ σὺ Ρόδος^β, ἐπίσης, θὰ εἶσαι πραγματικὰ ἐλεύθερη γιὰ κάμποσο
 καιρό,
 445 θυγατέρα τῆς ἡμέρας, καὶ θὰ σοῦ ἔλθει μεγάλος πλοῦτος,
 καὶ θὰ ἀποκτήσεις μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλους δύναμη στὴ θάλασσα.
 Μετὰ ὅμως θὰ γίνεις λεία ἐραστῶν
 τῆς ὁμορφιάς καὶ τοῦ πλούτου. Θὰ θέσεις τρομερὸ ζυγὸ στὸ λαίμω σου.
 Ἐνας σεισμὸς ἀπὸ τὴ Λυδία θὰ καταστρέψει τὴ δύναμη τῆς Περσίας^γ,
 450 προκαλώντας τρομερές καταστροφές στὴν Εὐρώπη καὶ στὴν Ἀσία.
 Ὁ ὀλέθριος βασιλεὺς τῶν Σιδωνίων^δ, οἱ φυλές ἄλλων παντοπόρων
 θὰ φέρον ὀλέθρια καταστροφή πάνω στοὺς Σαμίους.
 Τὴν πεδιάδα θὰ διατρέξει τὸ αἶμα τῶν σκοτωμένων μέχρι τὴ θάλασσα.
 Σύζυγοι μαζί μὲ ὁμορφοντυμένες κόρες
 455 θὰ κλάφουν γοερὰ γιὰ τὴ δική τους ἀπρεπὴ ντροπή,
 μερικὲς γιὰ τοὺς νεκροὺς, ἄλλες γιὰ τοὺς χαμένους γιουούς.
 Ἐνα σημεῖο γιὰ τὴν Κύπρο· ἓνας σεισμὸς θὰ καταστρέψει τὰ
 φαράγγια καὶ ὁ Ἄδης θὰ δεχθεῖ διὰ μιᾶς πολλὰς ψυχές.
 Στὶς Τράλλεις, τὴ γειτόνισσα τῆς Ἐφέσου, ὁ σεισμὸς θὰ διαλύσει τὰ
 460 καλοχτισμένα τείχη, ὅπως καὶ τὸν πλοῦτο λεπτῶν καὶ σοβαρῶν ἀνδρῶν
 ἢ γῆ θὰ πλημμυρίσει ἀπὸ ζεστὸ νερὸ, καὶ ἡ γῆ, καθὼς θὰ
 πιέζεται ἀπὸ αὐτό, θὰ τὸ πιεῖ καὶ θὰ βγεῖ μυρωδιὰ ἀπὸ θειάφι.
 Ἡ Σάμος^ε, ὅταν ἔλθει ὁ καιρὸς, θὰ χτίσει βασιλικά δώματα.

α. Ἡ πόλη εἶχε περίφημο ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνα.

β. Τὸ νησί ὑποτάχθηκε στοὺς Ρωμαίους τὸ 167 π.Χ.

γ. Ἡ ἐπανάσταση τῆς Ἰωνίας κατὰ τοῦ Δαρείου Α' (500-494).

δ. Ἄγνωστος.

ε. Ἡ Σάμος κατακτήθηκε ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους τὸν 3ο αἰ. π.Χ.

- Ἰταλία, ἀπ' ἔξω πόλεμος δὲ θάρθει σ' ἐσένα
 465 ἀλλὰ ἐμφύλιο αἷμα, πολυθρήνητο, ἀνεξάντλητο,
 θὰ καταστρέφει ἐσένα τὴν περίφημη καὶ ἀδιάντροπη^α
 ἐσὺ ἢ ἴδια θὰ ξαπλώσεις τὸν ἑαυτό σου σὲ καντὲς σιτάχτες
 καὶ χωρὶς πρόβλεψη στὰ στήθια σου θὰ ξεσχίσεις τις σάρκες σου.
 Δὲν θὰ εἶσαι ἢ μητέρα ἐνὸς καλοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τροφὸς ἀγρίων θηρίων.
 470 Ἀλλὰ ὅταν ἄντρας καταστροφῆς ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἰταλίαβ,
 τότε, Λαοδίκειαγ, δοξασμένη πόλη τῶν Καρῶν, πλάι στὰ νερά
 τοῦ ποταμοῦ Λύκον, θὰ πέσεις κάτω σὲ ἐρείπια,
 θὰ θρηνήσεις τὸ διάσημο γεννῆτόρά σουδ καὶ θὰ σιγήσεις.
 Τότε οἱ Θράκες Κρόβυοι θὰ ξεσηκωθοῦν σ' ὅλον τὸν Αἰμο.
 475 Στὸν κατοίκους τῆς Καμπανίας ἔρχεται τριγμὸς τῶν ὁδόντων
 ἐξαιτίας τοῦ λιμοῦ ποὺ καταστρέφει πόλεις.
 Καὶ μετὰ τὸ θρῆνο γιὰ τὸν πολὺ πατέρα, ἢ Κορσικὴ καὶ
 ἢ Σαρδηνία θὰ βουλιάξουν ἀπὸ φοβερὲς θύελλες καὶ ἀπὸ
 χτυπήματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ στὰ βάθη τῆς θάλασσας,
 θὰ βουλιάξουν στὰ κύματα πρὸς τὰ παιδιὰ τῆς θάλασσας.
 480 Ἀλλοίμονο, πόσες παρθένες νὰ νυμφευθεῖ ὁ Ἄδης,
 καὶ πόσους ἄταφους νεανίες θὰ περιποιηθεῖ ὁ βυθός.
 Ἀλλοίμονο στὰ παιδιὰ ποὺ θὰ ἐπιπλέουν στὴ θάλασσα, καθὼς καὶ ὁ
 μέγας πλοῦτος.
 Ἡ μακάρια γῆ τῆς Μυσίας ξαφνικὰ θὰ δημιουργήσει
 βασιλικὸ γένος.
 Ἀσφαλῶς, ἢ Καρθαγέννη^ε δὲν θὰ ἐπιζήσει γιὰ πολὺ.
 485 Θὰ γίνῃ θρῆνος μὲ πολλοὺς γόους μεταξὺ τῶν Γαλατῶν,
 μὰ τελευταία ἀλλὰ μεγάλη καταστροφή θάρθει στὴν Τένεδο.
 Χάλκινη Σικυώνα, καὶ σὺ, Κόρινθος^{στ}, θὰ κανχιότε πάνω
 ἀπὸ ὅλους μὲ ὕλακες, ὁ ἥχος τοῦ αὐλοῦ θὰ δίνει τὴν ἴδια ἀπάντηση.

α. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος Μάριου καὶ Σύλλα (91-88 π.Χ.), ἢ οἱ πόλεμοι καὶ οἱ ἀνα-
 ταρχεῖς ἐπὶ Σύλλα (88-92 π.Χ.).

β. Ὁ Σύλλας κατὰ τὸν πρῶτο Μιθριθατικὸν πόλεμον (84 π.Χ.).

γ. Πολλὰκις ἡ πόλη κατεστράφη ἀπὸ σεισμούς.

δ. Πατέρας τῆς πόλεως ἐθεωρεῖτο ὁ Ζεὺς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα Διόπολις.

ε. Ἡ Χαλκηδὼν.

στ. Μερικοὶ ἀναφέρουν τοὺς στίχ. αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Γαλατῶν. Πιθανῶς
 πρόκειται γιὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν τῆς Γαλατίας τὸ 64 π.Χ., γιὰ τὴν καταστροφὴν τῆς
 Κορίνθου τὸ 146 π.Χ. καὶ τὴν ὑπαγωγὴν τῆς περιοχῆς στὴ Σικυώνα.

Κι ἄλλες προφητεῖες γιὰ διάφορες καταστροφές.

- Κι' όταν τὸ πνεῦμα μου σταμάτησε τὸν ἐμπνευσμένο του ὕμνο,
 490 καὶ πάλι ἡ φωνὴ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἀνέβηκε στὰ στήθη μου
 καὶ μὲ πρόσταξε νὰ προφητεύσω περὶ τῆς γῆς.
- Ἄλλοίμονο στὸ γένος τῶν Φοινίκων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν,
 καὶ σὲ ὅλες τὶς θαλάσσιες πόλεις, καμιὰ ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ ἔλθει
 στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, στὸ κοινὸ φῶς τῆς ἡμέρας,
 495 οὔτε στὸν ἀριθμὸ τῶν ζώντων καὶ τῶν φυλῶν,
 ἐξαιτίας τῆς ἀδικίης γλώσσας, τῆς ἀνομίης καὶ βέβηλης ζωῆς,
 ποὺ ὅλοι ζήσατε, καὶ γιὰ τοὺς ψεύτικους καὶ ἀδικούς λόγους·
 ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ στόμα τοὺς φοβερά, ψεύτικα καὶ ἀδίκὰ λόγια,
 καὶ στάθηκαν ἐνάντια στὸ Θεό, τὸ μεγάλο βασιλεῖα,
 500 καὶ ἄνοιξαν τὸ βλάσφημο στόμα τοὺς στὸ ψέμμα. Ἐξαιτίας αὐτῶν
 ὁ Θεός, περισσότερο ἀπὸ ὅποιοδήποτε μέρος τῆς γῆς, μὲ πληγὲς τρομερῆς
 θὰ ὑποτάξει καὶ πικρὴ μοῖρα θὰ στείλει,
 καίγοντας τὶς πόλεις ἀπὸ τὰ θεμέλια, καὶ πολλὰ στηρίγματα.
- Ἄλλοίμονό σου, Κρήτη πολυβασανισμένη. Σ' ἐσένα θὰ ἔλθει
 505 πληγὴ καὶ τρομερὴ, διαρκὲς καταστροφὴ.
 Ὅλη ἡ γῆ θὰ σὲ βλέπει πάλι νὰ καπνίζεσαι
 κι' ἡ φωτιὰ δὲν θὰ σοῦ λείπει γιὰ πάντα, ἀλλὰ θὰ καίγεσαι.
- Ἄλλοίμονό σου, Θράκη, πῶς θὰ ἔλθεις σὲ δουλικὸ ζυγό!
 όταν Γαλάτες ἀνακατεμμένοι μὲ Δαρδανίδες μὲ ὀρμὴ ἐπιτεθοῦν
 510 κατὰ τῆς Ἑλλάδας, τότε τὸ κακὸ θὰ ἔλθει κατὰ πάνω σας.
 Στὴν ξένη χώρα θὰ πληρώνεις φόρο κι' ἐσὺ δὲν θὰ παίρνεις τίποτε.
- Ἄλλοίμονό σου, Γῶν καὶ Μαγῶν, καὶ σ' ὅλους κατὰ σειρὰ τοὺς
 Μάρσιες καὶ Ἀγγίης. Πόσα κακὰ ἡ μοῖρα φέρνει κατὰ πάνω σας.
 Πολλὰ ἐπίσης κατὰ τῶν γυναιῶν τῶν Λυκίων, τῶν Μυσῶν καὶ τῶν Φρυγῶν.
 515 Καὶ πολλὰ ἔθνη τῶν Παμφύλων καὶ τῶν Λυδῶν θὰ πέσουν,
 τῶν Μαύρων καὶ Αἰθιοπῶν καὶ τῶν βαρβαρόφωνων ἐθνῶν,
 τῶν Καππαδοκῶν καὶ τῶν Ἀράβων. Γιατί τῇ μοῖρα του στὸν καθέ-
 να πρέπει ἐγὼ νὰ δηλώσω; γιατί σ' ὅλους ὅσοι κατοικοῦν τὴ γῆ
 ὁ Ὑψιστος θὰ στείλει δεινὴ πληγή.

α. Ἡ Ἀσδὼδ καὶ ἡ Γάζα καταστράφηκαν ἐκ θεμελίων ἀπὸ τὸ Μακκαβαῖο Ἰωνά-
 θαν (Α' Μακκ. 10,84· 11,61).

β. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν στὰ 280 π.Χ. Κατ' ἄλλους οἱ
 ἀναφερόμενοι Γαλάτες ἦσαν σύμμαχοι τοῦ στρατοῦ τοῦ Εὐμένη τῆς Περγᾶμου, τοῦ Δαρδα-
 νίδη, καὶ πρόκειται γιὰ τὴ μάχη τῆς Πύδνας τὸ 168 π.Χ.

γ. Πρόκειται γιὰ Σκυθικὰ φύλα στὰ βόρεια τῆς Μαύρης Θάλασσας.

- 520 Ἄλλ' ὅταν ἓνα πολυάριθμο βάρβαρο ἔθνος ἔλθει ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων,
 θὰ συντρίψει πολλές κεφαλές ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν.
 Θὰ ἀφανίσουν πολλά θρεμμένα κοπάδια τῶν κατοίκων,
 ἀγέλες ἀπὸ ἄλογα καὶ ἡμίονους καὶ ἀπὸ βόδια πὺν βελάζουν δυνατά.
 Θὰ κάψουν ἄνομα μὲ φωτιά σπίτια καλοκαμωμένα,
 525 καὶ μὲ βία θὰ σύρουν πολλοὺς σκλάβους σὲ ἄλλη χώρα,
 παιδιὰ καὶ καλοζωσμένες γυναῖκες,
 ἀπαλὲς μέσα ἀπὸ τὰ δώματα, γονατιστὲς στὰ τρυφερά τους πόδια.
 Θὰ δοῦν τοὺς εαυτοὺς τους νὰ πάσχουν κάθε δεινὴ ὕβρη
 ἀπὸ τὰ δεσμὰ ἐχθρῶν βαρβαρόφωνων· κί' οὔτε θὰ ὑπάρχει γι'
 530 αὐτοὺς κανεὶς νὰ σταματήσῃ τὸν πόλεμο γιὰ λίγο, οὔτε νὰ τοὺς σώσει
 τῇ ζωῇ.
 Θὰ δοῦν τὸν ἐχθρὸ νὰ καρπώνεται τὶς δικές τους περιουσίες καὶ
 ὄλο τὸν πλοῦτο. Τὰ γόνατά τους θὰ τρέμουν.
 Ἐκατὸ θὰ φεύγουν, ἓνας ὅμως θὰ τοὺς ἐξολοθρεύει.
 Πέντε θὰ καταφέρουν βαρὺ χτύπημα κατὰ τὴ φυγὴ· μὲ ἐπαίσχυντο τρόπο.
 535 Θὰ ἐμπλακοῦν σὲ τρομερὸ πόλεμο καὶ βουερεὲς μάχες, προξενώντας χα-
 ρὰ στοὺς ἐχθροὺς ἀλλὰ λύπη στοὺς Ἕλληνες.
 Ζυγὸς δουλείας θάρθῃ πάνω σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.
 Πόλεμος καὶ πανούκλα μαζὶ θὰ πέσουν πάνω σὲ ὅλους.
 Ὁ Θεὸς θὰ φτιάξῃ ἓνα μεγάλο σιδερένιο οὐρανὸ ψηλά
 540 καὶ ἀνομβρίᾳ πάνω σ' ὅλη τὴ γῆ καὶ αὐτὴ τὴν ἴδια θὰ κάνει σὰν σίδερο.
 Κί' ὅταν ὅλοι οἱ θνητοὶ κλάψουν πολὺ γιὰ τὴν ἔλλειψη σπο-
 ρᾶς καὶ ὀργώματος, αὐτὸς πὺν ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ
 τὴ γῆ θὰ ρίξῃ κάθε εἶδους φωτιά πάνω στὴ γῆ,
 καὶ θὰ ἐπιβιώσῃ μόνο τὸ ἓνα τρίτο τῶν ἀνθρώπων.

Προτροπὴ πρὸς Ἕλληνες.

- 545 Ἑλλάδα, γιατί στηρίχτηκες σὲ ἡγέτες
 θνητοὺς, πὺν δὲν μποροῦν νὰ ξεφύγουν τὸ τέλος τοῦ θανάτου;
 Γιὰ ποιὸ σκοπὸ προσφέρεις μάταια δῶρα στοὺς νεκροὺς
 καὶ θυσιάσεις στὰ εἰδῶλα; Ποιὸς ἔβαλε στὸ νοῦ σου τὴν πλάνη
 νὰ ἐγκαταλείψεις τὸ πρόσωπο τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ νὰ κάνεις αὐτά;
 550 Σεβάσου τὸ ὄνομα ἐκείνου πὺν γέννησε τὰ πάντα, καὶ μὴ τὸ λησμονεῖς.

α. Οἱ ἐκστρατεῖες τοῦ Σύλλα στὴν Ἑλλάδα (86-82 π.Χ.).

β. Πρβλ. Ἡσ. 30,17· Δευτ. 32,30.

γ. Πρβλ. Δευτ. 28,33· Α' Ἐνὼχ 80,2.

Εἶναι τώρα χίλια χρόνια καὶ πέντε ἑκατοντάδες ἀκόμα
ἀφότου ὑπερφίαλοι βασιλιάδες τῶν Ἑλλήνων ἐβασίλευσαν,
οἱ ὅποιοι ἄρχισαν τὰ πρῶτα κακὰ γιὰ τοὺς θνητούς,
στήνοντις πολλὰ εἰδῶλα νεκρῶν θεῶν.

- 555 Ἐξαιτίας των σᾶς διδάχτηκε νὰ φρονεῖτε τὰ μάταια.
Ἄλλ' ὅταν ἡ ὁργὴ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἔλθει κατ' ἐπάνω σας,
τότε βέβαια θὰ ἀναγνωρίσετε τὸ πρόσωπο τοῦ μεγάλου Θεοῦ.
Ἀλλὰ καὶ ὅλες οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων, ὑποφέροντας πολὺ,
θὰ ἐκτείνουν τὰ χέρια κατευθεῖαν πρὸς τὸν εὐρὺ οὐρανὸ
560 καὶ θὰ ἀρχίσουν νὰ ἐπικαλοῦνται τὸν μέγα βασιλέα ὡς προστάτη
καὶ νὰ ζητοῦν ποιὸς θὰ εἶναι ὁ σωτήρας ἀπὸ τῆ μεγάλης ὁργῆς.
Ἐλα ὁμως καὶ μάθε τοῦτο καὶ βάλε στὸ νοῦ σου,
πόσες συμφορές θὰ ὑπάρξουν καθὼς τὰ χρόνια κάνουν τὸν κύκλο τους.

- Ἀλλὰ σύ, Ἑλλάδα, θὰ προσφέρεις ὀλοκαυτώματα ἀπὸ βόδια
565 καὶ ταύρους πὸν βελάζουν δυνατά, καὶ θὰ τοὺς θυσιάσεις στὸ ναὸ
τοῦ μεγάλου Θεοῦ, κ' ἔτσι θὰ ξεφύγεις τῇ βοῇ τοῦ πολέμου, καὶ
τὸ φόβο καὶ τὸ λοιμὸ καὶ θὰ γλυτώσεις πάλι τὸ ζυγὸ τῆς δουλείας.
Ὅμως τὸ γένος τῶν ἀσεβῶν ἀνδρῶν θὰ ἐπιβιώσει,
μέχρις ὅτου παρουσιαστῇ ἡ μοιραία ἡμέρα.
570 Ἐσεῖς ὁμως δὲν θὰ θυσιάσετε στὸ Θεὸ μέχρις ὅτου ὅλα αὐτὰ γίνουν.
Ὅσα βέβαια ὁ Θεὸς μόνος του σχεδιάζει δὲ μένουν ἀπραγματοποίητα,
γιατὶ κρατερὴ ἀνάγκη θὰ ἐπιμείνει νὰ γίνουν ὅλα.

Ἐπαινος τῶν Ἰουδαίων.

- Θὰ ὑπάρξει πάλι ἓνα ἱερὸ γένος εὐσεβῶν ἀνδρῶν
πὸν θὰ πρόσκεινται στὶς βουλές καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ Ὑψίστου
575 οἱ ὅποιοι τιμοῦν ἰδιαίτερα τὸ ναὸ τοῦ μεγάλου Θεοῦ
μὲ προσφορὰ ποτοῦ καὶ θυσίας εὐωδίας καὶ ἁγίων ἑκατομβῶν
ταύρων, καλοθρεμμένων καὶ ἁμωμων κριῶν
πρωτότοκων προβάτων, καὶ καλοθρεμμένων ἀρνιῶν,
πάνω στὸ μεγάλο βωμὸ μὲ τρόπο ἅγιο.
580 Καὶ καθὼς μετέχουν στὴ δικαιοσύνη τοῦ νόμου τοῦ Ὑψίστου
θὰ κατοικήσουν πόλεις καὶ εὐφοροὺς ἀγροὺς εὐτυχησμένοι,
ἀφοῦ ὑψώθηκαν ἀπὸ τὸν Ἀθάνατο ὡς προφῆτες
καὶ ἔφεραν μεγάλη χαρὰ σὲ ὅλους τοὺς βροτούς.
Γιατὶ μόνο σ' αὐτοὺς ἔδωκε ὁ μέγας Θεὸς βούλημα σωστὸ
585 καὶ πίστη καὶ κατανόηση ἄριστη μέσα στὶς καρδιές τους.
Αὐτοὶ δὲν τιμοῦν παρασυρμένοι ἀπὸ κούφιες ἀπάτες ἔργα ἀνθρώπων,

- χρυσὰ ἢ χάλκινα, ἀργυρὰ ἢ ἀπὸ ἐλεφαντοστό,
 ξύλινα, λίθινα ἢ πήλινα εἰδῶλα νεκρῶν Θεῶν,
 κοκκινοβαμμένα ὁμοιώματα ζώων,
 590 τέτοια ποὺ οἱ θνητοὶ τιμοῦν μὲ βουλὴ ποὺ βγαίνει ἀπὸ κενὸ νοῦ.
 Ἀλλά, ἀντίθετα, σηκώνουν ἀγνὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανὸ
 πρωτ-πρωτῖ, ἀπὸ τὸ κρεβάτι, πλένουν πάντοτε μὲ νερὸ τὸ κορμί τους^α
 καὶ τιμοῦν μόνο αὐτὸν ποὺ πάντα κυβερνᾷ,
 τὸν Ἀθάνατο, καὶ ἔπειτα τοὺς γονεῖς τοὺς· κι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους
 595 πολὺ ξεπερνοῦν στὴν ὑπόληψη ποὺ ἔχουν γιὰ τὴν καθαρότητα τοῦ γάμου.
 Καὶ δὲν ἔχουν ἀνόσιες σχέσεις μὲ ἀρσενικὰ παιδιὰ,
 ὅπως κάνουν Φοίνικες, Αἰγύπτιοι καὶ Ρωμαῖοι,
 ἢ εὐρύχωρη Ἑλλάδα καὶ πολλὰ ἄλλα ἔθνη,
 Πέρσες καὶ Γαλάτες καὶ ὅλη ἡ Ἀσία, παραβαίνοντας
 600 τὸν ἱερὸ νόμο τοῦ ἀθάνατου Θεοῦ ποὺ δὲν τήρησαν.

Προφητεία Κρίσεως.

- Ἐξαιτίας αὐτῶν ὁ Ἀθάνατος θὰ στείλει σ' ὅλους τοὺς θνητοὺς
 συμφορὰ καὶ πείνα καὶ πόνους καὶ θρήνους
 καὶ πόλεμο καὶ πανοῦκλα καὶ τρομερές ἀρρώστειες,
 γιὰ τὸν Ἀθάνατο γεννήτορα ὅλων τῶν ἀνθρώπων
 605 δὲν θέλησαν νὰ τιμήσουν μὲ εὐλάβεια, ἀλλὰ χειροποίητα
 εἰδῶλα ἐτίμησαν καὶ σεβάστηκαν, ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ θνητοὶ
 ρίχνουν σὲ ρωγμὲς βράχων γιὰ νὰ ἀποκρυβοῦν ἐκεῖ, ἀπὸ ντροπῆς,
 ὅταν ἓνας νέος βασιλιάς στὴν Αἴγυπτο θὰ ἀρχειῖ
 στὴ δική του χώρα, ἑβδομος στὴ σειρὰ ἀπὸ τὴ δυναστεία τῶν Ἑλλήνων,
 610 ποὺ θὰ ἐγκαινιάσουν οἱ Μακεδόνες, ἄνδρες ἀναρίθμητοι^δ.
 Θὰ ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἀσία ἓνας μέγας βασιλιάς^ε, ἓνας φωτεινὸς αἰετός,
 ποὺ θὰ καλύψει ὅλη τὴ γῆ μὲ πεζικάριους καὶ ἵππικὸ,
 θὰ συντρίψει τὰ πάντα καὶ θὰ σκεπάζει τὰ πάντα μὲ συμφορές.
 Θὰ ἀνατρέψει τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου. Θὰ πάρει μαζί του ὅλα

α. Κατ' ἄλλη ἀπόδοση: «ἀγιάζοντας τὴ σάρκα τους».

β. Βλ. Ἡσ. 2,18-20.

γ. Πτολεμαῖος ὁ VII (146-117 π.Χ.). «Νέος» ἦταν σύνθημα ἐπίθετος τοῦ Θεοῦ Ὡρου.

δ. Κατ' ἄλλες γραφές: ἄγριοι, θαυμάσιοι.

ε. Ὅχι εἰδικὰ ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, ὅπως προτείνει ὁ Riessler, ἀλλὰ μὲ τὴ γενικὴ ἔννοια τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὴν Ἀσία, ποὺ ἡ Αἴγυπτος πάντοτε φοβόταν ἀπὸ τὰ χροῖ-
 νια τῶν Χυξός. Ὁ Ἀντίοχος Ἐπιφανής ἐπέδραμε καὶ κατέστρεψε τὴν Αἴγυπτο τὸ 170 π.Χ.

615 της τὰ ὑπάρχοντα καὶ καβαλάρης θὰ φύγει πάνω στὸν εὐρὸ νῶτο τῆς
θάλασσης.

Τότε θὰ κάμψουν γυμνὸ γόνυ στὸ μεγάλο βασιλεῖα Ἀθάνατο Θεὸ
πάνω στὴν εὐφορῇ γῇ
κι' ὅλα τὰ χειροποίητα κατασκευάσματα θὰ πέσουν στὶς φλόγες τῆς
φωτιᾶς.

Μεταμόρφωση τῆς γῆς.

Καὶ τότε ὁ Θεὸς θὰ δώσει μεγάλη χαρὰ στοὺς ἀνθρώπους^α,
620 γιὰτι καὶ ἡ γῇ καὶ τὰ δέντρα καὶ τὰ ἀναρίθμητα ποίμνια
θὰ δίνουν στοὺς ἀνθρώπους τὸν σωστὸ καρπὸ
ἀπὸ κρασί καὶ μέλι γλυκὸ καὶ γάλα λευκὸ
καὶ ἀπὸ σιτάρι, ποὺ εἶναι γιὰ τοὺς θνητοὺς τὸ πιὸ καλὸ ἀπὸ ὅλα.

Ἐκκλήση γιὰ μετάνοια.

Ἀλλὰ σύ, σκολιὲ βροτέ, μὴ βραδύνεις διστάζοντας,
625 ἀλλὰ πάρε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς ζητώντας νὰ ἐξιλεώσεις τὸ θεό.
Θυσίασε στὸ θεὸ ἑκατοντάδες ταύρων καὶ ἀρνιῶν πρωτότοκων
καὶ αἶγες κατὰ τοὺς ἐπανερχόμενους καιροὺς.
Ἐξιλέωσε τὸν ἀθάνατο θεό, γιὰ νὰ ἔχει καὶ αὐτὸς ἔλεος.
Γιὰτι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος θεὸς καὶ κανένας ἄλλος^β.
630 Τίμα τὴ δικαιοσύνη καὶ μὴ καταπιέξεις κανένα,
γιὰτι αὐτὰ διατάζει ὁ Ἀθάνατος στοὺς ἀδύναμους θνητοὺς.
Ἀλλ' ἐσὺ νὰ φυλάγῃς ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ μεγάλου θεοῦ,
ὅταν στὸ μεγαλύτερο βαθμὸ πάνω σ' ὅλους τοὺς θνητοὺς ἡ πανούκλα
ἔλθει καὶ πρέπει νὰ ὑποστοῦν φοβερὴ τιμωρία.

Ἐσχατολογικὲς ὁδύνες.

635 Ὁ ἓνας βασιλιάς θὰ πιαστεῖ μὲ τὸν ἄλλο καὶ θὰ τοῦ πάρει τὴ χώρα του.
Λαοὶ θὰ καταστρέφουν λαούς, καὶ οἱ τύραννοι καὶ οἱ φυλές^γ.
Οἱ ἡγέτες θὰ καταφεύγουν ὅλοι σὲ ἄλλη χώρα.
Ὁ κόσμος τῶν βροτῶν θὰ ἀλλάξει τελείως
καὶ τὴν Ἑλλάδα ὅλη θὰ ἐρημώσῃ μιὰ ξένη ἐξουσία
640 καὶ θὰ ἀφαιρέσει τὸν πλοῦτο τῆς ἀπὸ τὴν εὐφορῇ γῇ, καὶ οἱ ἀνθρώποι

α. Οἱ μεσσιανικοὶ χρόνοι.

β. Βλ. Δευτ. 4,35· Ἠσ. 45,5.

γ. Πρβλ. Μάρκ. 13,8.

θὰ πέσουν σὲ ἀγῶνες πρόσωπο μὲ πρόσωπο ἐξαιτίας τοῦ χρυσοῦ καὶ
τοῦ ἀργύρου.

Ἡ ἀγάπη τοῦ χρήματος θὰ κατευθύνει σὲ πολλές συμφορὲς τὶς πόλεις.
Σὲ ξένη χώρα θὰ μένουν ὅλοι ἄταφοι.

Γούπες καὶ ἄγρια θηρία τῆς γῆς

- 645 θὰ φᾶνε τὶς σάρκες μερικῶν· κί' ὅταν αὐτὰ συντελεσθοῦν,
ἡ πελώρια γῆ θὰ καταναλώσει τὰ λείψανα τῶν θανόντων.

Ἡ ἴδια θὰ μένει χωρὶς σπορὰ καὶ ἄροση ὀλόκληρη,

κηρύσσοντας, ἡ δυστυχημένη, τὴν κατάρα ποὺ βρῆκε ἀναρίθμητους ἀν-
θρώπους,

(γιά πολὺ μικρὸ χρόνον τῶν ἐτήσια ἐπανερχόμενων καιρῶν^β

- 650 ἐλαφρὲς ἀσπίδες καὶ μακρὲς ἀσπίδες καὶ ἀκόντια καὶ ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ
ὄπλα

θὰ τὰ κάψουν· δὲν θὰ βρίσκουν ξύλα νὰ κόψουν στὸ δάσος γιὰ φωτιά).

Ὁ βασιλιάς σωτήρας.

Τότε ὁ Θεὸς θὰ στείλει ἓνα βασιλιά ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ (ἥλιο)·

ποὺ θὰ σταματήσει τὸν ὀλέθριον πόλεμον σ' ὅλη τὴ γῆ,

σκοτώνοντας μερικοὺς, ἐπιβάλλοντας ὅρκους πιστότητας σὲ ἄλλους.

- 655 Καὶ θὰ ἐκτελέσει ὅλα αὐτὰ σύμφωνα ὅχι μὲ δικά του σχέδια
ἀλλὰ ὑπακούοντας στὰ εὐγενικὰ διδάγματα τοῦ μεγάλου Θεοῦ.

Ἡ τελικὴ ἐπίθεση κατὰ τοῦ Ναοῦ.

Ὁ Ναὸς^δ τοῦ μεγάλου θεοῦ θάβει γεμάτος ἀπὸ περικαλλῆ

πλοῦτο, χρυσὸ καὶ ἄργυρο καὶ πορφύρινο διάκοσμο· καὶ

ἡ γῆ (θάβει) παράγωγικὴ καὶ ἡ θάλασσα γεμάτη ἀπὸ ἀγαθὰ.

- 660 Καὶ οἱ βασιλιάδες θ' ἀρχίσουν νὰ θυμῶνουν ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο,
ἔχοντας στὴ σκέψη τους τὴν ἀνταπόδοση κακῶν.

Ὁ φθόνος δὲ φέρνει καλὸ στοὺς πτωχοὺς θνητοὺς.

α. Βλ. Ἰεζ. 39,4.

β. Βλ. Ἰεζεκιήλ 39,9 ἐξ.

γ. Πρόκειται περὶ αἰγυπτίου βασιλιᾶ-Μεσσία. Παράλληλα βλ. στὸ Χρησμὸ τοῦ Κεραμέα κολ. 2, ὅπου τὸ βασιλιά ἀπὸ τὸν ἥλιο στέλνει ἡ Ἰσις· Πέτρα τῆς Ροζέττας, κτλ. Ἐπίσης ἡ κατάπαυση τῶν πολέμων ἀποδίδεται ἀπὸ τὶς «Ἀρετολογίες» τῆς Ἰσιδας σ' αὐτὴ τὴ Θεά.

δ. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ «λαδός» (ὁμάδα χειρογρ. Φ.). Γιὰ τὴ λαμπρότητα τοῦ ἐσχατολογικοῦ Ναοῦ τοῦ Θεοῦ βλ. καὶ Ἀποκαλ. 2,7 ἐξ.

- Πάλι δμως οἱ βασιλιάδες τῶν ἐθνῶν θὰ κάνουν ἐπιδρομὴ σ' αὐτὴ
τὴ χώρα μαζί, φέροντας δμως καταστροφὴ πάνω τους·
665 γιατί θὰ θελήσουν νὰ καταστρέφουν τὸ Ἱερὸ τοῦ μεγάλου θεοῦ
καὶ τοὺς καλύτερους ἄνδρες τῆς χώρας, ὅταν μποῦν μέσα στὴ χώρα.
Οἱ μισροὶ βασιλιάδες γύρω ἀπὸ τὴν πόλη θὰ στήσουν ὁ καθένας
τὸ θρόνο του ἔχοντας μαζί καὶ ἄπιστο λαό·.

Παγκόσμια Κρίση.

- Καὶ τότε ὁ Θεὸς θὰ λαλήσει μὲ μεγάλη φωνὴ πρὸς ὅλο
670 τὸν ἀπαίδευτο λαὸ μὲ τὸν κενὸ νοῦ, καὶ θὰ ἔλθει
καταδίκη πάνω τους ἀπὸ τὸ μεγάλο Θεό, καὶ ὅλοι θὰ ἐξολοθρευτοῦν
ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἀθανάτου· κ' ἀπ' τὸν οὐρανὸ θὰ πέσουν
πύρινες ρομφαῖες κάτω στὴ γῆ. Λαμπάδες, μεγάλοι πυρσοί, θὰ
ἔλθουν μὲ τὴ λάμψη τους ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.
675 Καὶ ἡ γῆ ἡ παγγενέτειρα κατὰ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες θὰ σαλευθεῖ
ἀπὸ τὴ χεῖρα τοῦ Ἀθανάτου, καὶ τὰ ψάρια στὴ θάλασσα
καθὼς καὶ τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς καὶ τὰ ἀναρίθμητα φύλα τῶν πτηνῶν
καὶ ὅλες οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλη ἡ θάλασσα
θὰ φορίξουν ἐμπρὸς εἰς τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀθανάτου καὶ θὰ ὑπάρξει φόβος.
680 Θὰ στίσει τὶς ὑψηλὲς κορυφὰς τῶν ὄρεων καὶ τὰ ὄχυρά τῶν γιγάντων
καὶ ἡ σκοτεινὴ ἄβυσσος θὰ φανεῖ σὲ ὅλους.
Ἐψηλὲς φάραγγες σὲ ὑψηλὰ ὄρη
θὰ γεμίσουν ἀπὸ πτώματα· βράχοι θὰ κυλήσουν
μὲ αἷμα καὶ οἱ χαράδρες θὰ καλύψουν ὅλη τὴν πεδιάδα.
685 Ὅλα τὰ καλοφτιαγμένα τεύχη τῶν ἐχθρῶν (ἄνδρῶν) θὰ πέ-
σουν χάμω, γιατί αὐτοὶ δὲν ἀναγνώρισαν οὔτε τὸ νόμο
οὔτε τὴν κρίση τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἀλλὰ μὲ ἀφροσύνη τοῦ νοῦ
παρακινήθηκατε ὅλοι καὶ ὑψώσατε τὶς λόγχες ἐναντίον τοῦ Ἱεροῦ.
Ὁ Θεὸς θὰ κρίνει ὅλους μὲ πόλεμο καὶ σφαγὴ
690 καὶ φωτιά καὶ κατακλυσμικὲς βροχές. Καὶ θὰ ἔλθει
θειάφι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ λίθος καὶ χαλάζι πολὺ καὶ καταστρεπτικὸς
θάνατος θὰ βρεῖ τὰ τετράποδα.
Καὶ τότε θὰ ἀναγνώρισουν τὸν ἀθάνατο θεό, ποὺ κρίνει ἔτσι.
Θεῖος καὶ ἀλαλαγμὸς θὰ ξαπλωθοῦν πάνω στὴν ἀπέραντη γῆ
695 κατὰ τὸ χαμὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ ὅλοι οἱ ἀσεβεῖς θὰ λουστοῦν στὸ αἷμα.
Κ' ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ πιεῖ αἷμα αὐτῶν ποὺ πεθαίνουν, καὶ τὰ
ἄγρια θηρία θὰ χορτάσουν ἀπὸ σάρκες —

- Ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος, ὁ μέγας καὶ αἰώνιος, μοῦ εἶπε
 δλα αὐτὰ νὰ προφητεύσω. Κι' αὐτὰ δλα θὰ ἐκπληρωθοῦν,
 700 οὔτε μένει ἀνεκπλήρωτο ὅ,τι Αὐτὸς μέσα στὸ πνεῦμα του ἀποφάσισε,
 γιὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κινεῖται χωρὶς νῆμμα μέσα στὸν κόσμο.

Ἡ σωτηρία τῶν Ἐκλεκτῶν.

- Ἀλλ' οἱ γνιοὶ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ὅλοι γύρω ἀπὸ τὸ Ἱερὸ
 θὰ ζήσουν εἰρηνικά, μὲ εὐφροσύνη γιὰ δλα αὐτὰ
 ποὺ ὁ Δημιουργός, ὁ δίκαιος καὶ μόνος κριτής, θὰ δώσει.
 705 Γιὰ τὸν μόνον αὐτὸς θὰ τοὺς σκεπάσει μὲ μεγαλειώδη συμπαράσταση
 σὰν τεῖχος πύργου γύρω ἀπ' αὐτούς.
 Θὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν πόλεμο σὲ πόλεις καὶ στὴν ὑπαιθρο.
 Κανένα χέρι κακοῦ πολέμου, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἴδιος ὁ Ἀθάνατος
 καὶ τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου θὰ πολεμáει ὑπὲρ αὐτῶν.
 710 Καὶ τότε δλα τὰ νησιὰ κι' οἱ πόλεις θὰ ποῦν
 πόσο ὁ Ἀθάνατος ἀγαπάει τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους.
 Γιὰ τὸ ὡς πρὸς δλα ἀγωνίζεται στὸ πλευρό τους καὶ τοὺς βοηθαί
 ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ θεοδηγούμενος ἥλιος καὶ ἡ σελήνη
 [ἀλλὰ ἡ γεννήτρα δλων γῆ θὰ σεῖεται ἐκείνες τὶς ἡμέρες].
 715 Θὰ ἐκφέρουν ἀπὸ τὰ στόματά τους γλυκὸ λόγο σὲ ὕμνους,
 «δεῦτε, ἄς πέσουμε ὅλοι στὴ γῆ κι' ἄς παρακαλέσουμε
 τὸν ἀθάνατο βασιλιά, τὸν μεγάλο καὶ αἰώνιο θεό.
 Ἄς στέλνουμε δῶρα σὶδ Ἱερό, γιὰ τὸν αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος δυνάστης,
 καὶ ὅλοι ἄς προσέξουμε τὸ νόμο τοῦ ὕψιστου Θεοῦ,
 720 ποὺ εἶναι ὁ πιὸ δίκαιος ἀνάμεσα σὲ ὅλους πάνω στὴ γῆ.
 Ἀλλὰ ἐμεῖς ξεφύγαμε ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Ἀθανάτου,
 κι' ἀποδίδουμε σεβασμὸ σὲ χειροποίητα ἔργα μὲ ἀφροσύνη,
 σὲ εἰδωλα καὶ ξόανα θνητῶν ἀνθρώπων».
 Αὐτὰ θὰ φωνάξουν οἱ ψυχές πιστῶν ἀνθρώπων:
 725 [Δεῦτε, ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ πέσουμε μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ,
 ἄς τέρψουμε μὲ ὕμνους τὸν γεννήτορα θεό, στὰ σπίτια μας,
 μαζεύοντας τὰ ὅπλα τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ ὅλη τὴ γῆ
 γιὰ ἐπτά διαστήματα ἐτήσια ἐπανερχόμενων ἐνιαυτῶν
 ἐλαφρὲς ἀσπίδες καὶ μικρὲς ἀσπίδες, περικεφαλαῖες, καὶ πολλῶν εἰδῶν
 ὅπλα,

α. Τοὺς Ἰσραηλίτες.

β. Πρβλ. Ψαλμ. 95,1 ἐξ.

- 730 ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀπὸ τόξα καὶ πλῆθος ἀπὸ ἄδικα ὅπλα·
γιατὶ δὲν θὰ χρειαστεῖ νὰ κοποῦν ἀπὸ τὸ δρυμὸ ξύλα γιὰ νὰ ἀναφτεῖ
φωτιά.

Παραίνεση πρὸς Ἕλληνας.

- Ἄλλὰ, ταλαίπωρη Ἑλλάδα, πάψε νὰ φρονεῖς ὑπερήφανα.
Ἰκέτευσε τὸν μεγαλόκαρδο Ἀθάνατο καὶ προφυλάξον,
Μὴ στείλεις ξανά σ' αὐτὴν τὴν πόλιν τὸν ἄμναλο λαὸ σου·
735 πού εἶναι ξένος στὴν ἅγια χώρα τοῦ μεγάλου Θεοῦ.
Μὴ ἐνοχλεῖς τὴν Καμάρινα· γιατί εἶναι καλύτερά ὅταν δὲν ἐνοχλεῖται·^β.
Οὔτε λεοπάρδαλη ἀπὸ τῆ φωλιά της γιὰ νὰ μὴ σὲ βρεῖ κακὸ.
Στάσου μακριά· μὴ τρέφεις ὑπερήφανο καὶ ὑπερφίαλο πνεῦμα
στὸ στῆθος σου, γιατί ἔστειλες (στρατό;) πρὸς ἕνα ἐκλήρῳ ἀγῶνα.
740 Καὶ νὰ ὑπηρετεῖς τὸ μεγάλο Θεό, ὥστε νὰ λάβεις μέρος στὰ πράγματα
αὐτά.

Ἡ Ἡμέρα τῆς Κρίσης.

- Ὅταν δηλαδὴ αὐτὴ ἡ μοιραία ἡμέρα λάβει τέλος,
[καὶ ἡ κρίσις τοῦ ἀθάνατου θεοῦ ἔλθει πάνω στοὺς θνητοὺς]
μὴ μεγάλη κρίσις καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἐνὸς μεγάλου ἀγαθοῦ.
Γιατὶ ἡ παγγενέτειρα γῆ θὰ δώσει στοὺς θνητοὺς τὸν πιὸ καλὸ
745 ἄπειρο σὲ ἀριθμὸ καρπὸ ἀπὸ σίτο, οἶνο, καὶ ἔλαιον
[ἐπίσης ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἕνα γλυκὸ πόσιμο μέλι,
δέντρα, καρπὸ στὰ ἀκρόδρυα καὶ πλούσια ποίμνια
καὶ κοπάδια βοδιῶν, ἀρνιῶν καὶ κατσικιῶν]
Καὶ θὰ ἀνοίξει γλυκὲς πηγὲς ἀπὸ λευκὸ γάλα.
750 Οἱ πόλεις θὰ εἶναι γεμάτες ἀγαθὰ καὶ οἱ ἄγροι εὐφοροί
θὰ γίνον· οὔτε μάχαιρα οὔτε βοὴ πολέμου θὰ ἔλθει στὴ χώρα,
οὔτε ἡ γῆ θὰ σειστεῖ ξανά, μὲ βαρὺ στεναγμὸ,
δὲν θὰ ὑπάρξει πιά πόλεμος οὔτε ξηρασία ἐπὶ τῆς γῆς,
οὔτε πείνα ἢ χαλᾶζι καταστρεπτικὸ τῶν καρπῶν,
755 ἀλλὰ σ' ὁλόκληρῃ τῇ γῇ θὰ ἔλθει μεγάλη εἰρήνη.
Ὁ ἕνας βασιλιάς θὰ εἶναι φίλος τοῦ ἄλλου μέχρι τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος.
Ὁ Ἀθάνατος στὸν ἀστερόεντα οὐρανὸ
θὰ δώσει στοὺς ἀνθρώπους κοινὸ νόμο γιὰ ὅλην

α. Ἐχει σχέση μὲ τὸν Ἀντίοχο τὸν Ἐπιφανῆ.

β. Παλαιὰ παροιμία. Τὴν παραθέτει καὶ ὁ Servius στὸ ὑπόμνημά του εἰς τὴν Αἰ-
νειάδα, 3. 701.

γ. Παρόμοια ἐδίδασκαν οἱ Στωϊκοί.

- τῇ γῇ, γιὰ νὰ τὸν τηροῦν ὡς πρὸς ὅσα οἱ φτωχοὶ θνητοὶ διαπράττουν.
 760 Γιατὶ μόνος αὐτὸς εἶναι θεὸς καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος·
 καὶ αὐτὸς ἐπίσης θὰ κάψει στὴ φωτιά τὸ γένος τῶν κακῶν ἀνθρώπων.

Ἡθικὴ παραίνεση.

- Ἀλλὰ τὰ πνεύματά σας ἄς δείξουν σπουδὴ μέσα στὸ στήθος σας
 καὶ ἀποφύγετε τὴν λαθεμένη λατρεία. Λατρεύετε τὸν ζῶντα (Θεό).
 Νὰ ἀποφεύγετε τὴ μοιχεία καὶ τὴν ἀρσενοκοιτία.
 765 Ἀνάρτεφε αὐτὰ ποὺ γεννᾷς ἐσὺ καὶ μὴ τὰ σκοτάνεις,
 γιατί ὁ Ἀθάνατος χολώνεται ἐναντίον ὅσων διαπράττουν τέτοιες ἁμαρ-
 τίες.

Ἡ ἐσχατολογικὴ βασιλεία.

- Καὶ τότε θὰ ὑψώσει ἓνα βασίλειο γιὰ ὅλους τοὺς αἰῶνες
 μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς ποὺ κάποτε ἔδωκε τὸν ἱερὸ νόμο
 στοὺς εὐσεβεῖς, σ' ὅλους ὅσους ὑποσχέθηκε νὰ ἀνοίξει τὴ χώρα
 770 καὶ τὸν κόσμον καὶ τίς πόλεις τῶν μακάρων καὶ ὅλες τίς χαρὲς
 καὶ ἀθάνατο νοῦ καὶ εὐφροσύνη αἰῶνια.
 Ἀπὸ ὅλη τὴ χώρα θὰ φέρουν λιβάνι καὶ δῶρα στὸν οἶκο
 τοῦ μεγάλου θεοῦ· δὲν θὰ ὑπάρξει ἄλλος οἶκος
 μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, κι' οὔτε θὰ ὑπάρξει γιὰ νὰ γνωρίσουν οἱ ἐρχό-
 μενες γενεές,
 775 ἐκτός ἀπ' αὐτὸν ποὺ ἔδωκε ὁ Θεὸς γιὰ νὰ τιμοῦν οἱ πιστοὶ ἄνθρωποι
 [γιατὶ οἱ θνητοὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Μέγα Ναὸ τοῦ Μεγάλου Θεοῦ]^α.
 Ὅλα τὰ μονοπάτια τῆς πεδιάδας καὶ οἱ κρημνώδεις ὄχθες,
 τὰ ὑψηλὰ βουνὰ καὶ τὰ ἄγρια κύματα τῆς θάλασσας
 θὰ εἶναι εὐκόλα τίς ἡμέρες ἐκεῖνες, γιὰ νὰ τὰ βαδίσει ἢ νὰ τὰ πλεύσει
 κανεὶς,
 780 γιατί ὅλη ἡ εἰρήνη θὰ ἔλθει στὴ χώρα τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων.
 Οἱ προφῆτες τοῦ μεγάλου Θεοῦ θὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὴ ρομφαία,
 γιατί αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι δικαστὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ δίκαιοι βασιλεῖς^β.
 Θὰ ὑπάρξει ἐπίσης καὶ κατανομή δίκαιη τοῦ πλούτου μεταξὺ τῶν ἀν-
 θρώπων,

α. Προφανὴς χριστιανικὴ παρεμβολή.

β. Ἀσυνήθης συνδυασμός. Εἰς τὸ Α' Μαρκ. 14,1, ὁ λόγος τοῦ βασιλιά ἀποδίδεται
 στοὺς προφῆτες. Κι' ὁ Φίλωνας (Βίος Μωυσ. 2,1) θεωρεῖ τὸ Μωϋσῆ προφήτη καὶ βασιλιά.
 Ὁ Ἰωάννης Ὑρκανὸς (Ἰωσήπου, Ἀρχ. 13, 10.7), ὁ Ἀσμοναῖος βασιλεὺς, ἰσχυρίζον-
 ταν πὼς εἶχε τὸ χάρισμα τῆς προφητείας. Ἀφαιροῦν τὴ ρομφαία ἀπὸ τὸ Θεὸ μὲ τὴν ἔννοια
 πὼς αὐτοὶ ἀναλαμβάνουν τὴν κρίση γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τιμωρίας.

- γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ μεγάλου Θεοῦ.
 785 Κόρη, εὐφραίνου καὶ ἀγάλλου, γιατί σ' ἐσένα ἔδωκε^α
 τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὁ δημιουργὸς αἰώνια χαρά.
 Θὰ κατοικήσει ἀνάμεσά σου, καὶ ἔτσι ἔχεις ἀθάνατο φῶς^β.
 Λύκοι καὶ πρόβατα θὰ τρῶνε μαζὶ χορτάρι στὰ βουνά,
 κι' οἱ λεοπαρδάλεις θὰ τρῶνε μαζὶ μὲ τὰ ἐρίφια.
 790 Νομάδες ἀρκοῦδες θὰ μένουν στὸν ἴδιο χῶρο μὲ μοσχάρια,
 καὶ τὸ σαρκοβόρο λιοντάρι θὰ τρώει ἄχυρο ἀπὸ τὴ φάτνη
 ὅπως τὸ βόδι· καὶ παιδιὰ πολὺ μικρὰ θὰ τὰ ὀδηγοῦν
 μὲ σχοινί· θὰ κάνει τὰ ἄγρια ζῶα πάνω στὴ γῆ ἡμερὰ.
 Φεῖδια καὶ ἀσπίδες θὰ κοιμοῦνται μὲ βρέφη
 795 καὶ δὲν θὰ τὰ βλέπτουν, γιατί τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ θάβει πάνω σ' αὐτά.

Τὰ Σημεῖα τοῦ τέλους.

- Θὰ σοῦ δώσω ἓνα πολὺ καθαρὸ σημάδι, γιὰ νὰ καταλάβεις,
 ὅταν τὸ τέλος ὅλων τῶν πραγμάτων ἐπέλθῃ στὴ γῆ:
 ὅταν παρουσιαστοῦν ρομφαῖες τῇ νύχτᾳ στὸν ἀστερόεντα οὐρανὸν
 κατὰ τὴν ἐσπέρα ἢ κατὰ τὴν ἀγῆ,
 800 καὶ ἀρχίσει πάλι νὰ ἀποστέλλεται κομπορτὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν
 πάνω στὴ γῆ, καὶ ὅλο τὸ φῶς τοῦ ἡλίου
 ἐκλείψει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν στὴ μέση τῆς ἡμέρας.
 Οἱ ἀκτίνες τῆς σελήνης ὅμως εἶναι ὁρατὲς ἐπὶ τῆς γῆς.
 Ἔνα σημεῖο γίνεται ἀπὸ βράχους μὲ σταγόνες αἷμα.
 805 Θὰ δεῖτε μιὰ μάχη στὰ σύννεφα πεζῶν καὶ ἱππέων
 σὰν κνηγί ἄγριων θηρίων, ὅμοια μὲ ὀμίχλη.
 Αὐτὸ εἶναι τὸ τέλος τοῦ πολέμου ποὺ τώρα θέτει ὁ Θεὸς ποὺ κατοικεῖ
 τὸν οὐρανόν.
 Ἀλλὰ πρέπει ὅλοι γι' αὐτὸ νὰ προσφέρουμε θυσίες στὸ μεγάλο βασιλεῖα.

Τὸ συμπέρασμα τῆς Σίβυλλας.

- Σ' ἐσένα (λέω) αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀφοῦ ἐγκατέλειπα
 810 μαϊνόμενη τὰ μικρὰ βαβυλώνεια τείχη τῆς Ἀσσυρίας σὰν φωτεινὴ δάδα

α. Βλ. Ζαχ. 9,9.

β. Ἡσ. 11,6 ἐξ.

γ. Βλ. Β' Μακκ. 5,2 ἐξ. σὲ σχέση μετὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἀντιόχου Ἐπιφανοῦς στὴν Αἴγυπτον, καθὼς καὶ σὲ σχέση μετὰ τὴν πολιορκία τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν Τίτον (Ἰωσή-
 που, Ἰ. Πόλεμος 288.

ποῦ στέλνεται στήν Ἑλλάδα^α γιά νά προφητεύσω τὰ μηνύματα τοῦ θεοῦ
στούς θνητούς

γιά νά προφητεύσω στούς ἀνθρώπους θεῖα αἰνίγματα.

Σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα οἱ θνητοὶ θά λένε πῶς εἶμαι ἀπὸ ἄλλη πατρίδα,
μιὰ χωρὶς ντροπῇ ποῦ κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἐρυθρῇ^β μερικοὶ θά ποῦν
815 πῶς ἐγὼ εἶμαι ἢ Σίβυλλα, ἢ γεννημένη ἀπὸ τὴν Κίρκη σὰν μάνα καὶ
τὸν Γνωστὸν ὥς πατέρα,

ἐνα τρελλὸ ψέμμα. Ἀλλὰ ὅταν ὅλα ἐκπληρωθοῦν,

τότε θά μὲ θυμᾶστε καὶ κανεὶς πιά δὲν θά λείν

πῶς εἶμαι τρελλή, Ἐγὼ ποῦ εἶμαι προφήτισσα τοῦ μεγάλου θεοῦ.

Δὲν μοῦ ἀποκάλυψε βέβαια ὅ,τι εἶχε φανερώσει πρὶν στούς γονεῖς μου
820 ἀλλ' αὐτὰ ποῦ ἔγιναν πρῶτα, τὰ πράγματα αὐτὰ ποῦ τὰ εἶπε ὁ πατέ-
ρας μου,

ὅλα ὅμως τὰ μετέπειτα ἔβαλε ὁ θεὸς στὸ μυαλό μου,

ὥστε νά προφητεύω καὶ τὰ μέλλοντα κι' αὐτὰ ποῦ ἤδη ἔγιναν,

καὶ νά τὰ λέω στούς θνητούς. Γιατὶ ὅταν κατακλύζονταν ὁ κόσμος

ἀπὸ νερά, τότε ἀπολείφθηκε ἓνας μόνο ἐνάρετος ἄνθρωπος.

825 Ἐπέπλεε στὰ νερά μέσα σὲ σπῖτι καμωμένο ἀπὸ ξύλο,

μὲ ἄγρια θηρία καὶ πτηνὰ, γιά νά ξαναγεμίσει πάλι ὁ κόσμος.

Αὐτοῦ εἶμαι ἐγὼ νύφη, ἀπὸ τὸ δικό του αἶμα.

Τὰ πρῶτα πράγματα μοῦ τὰ διηγήθηκε καὶ ὅλα τὰ ἕστερα πράγματα
ἀποκαλύφθηκαν,

ὥστε ὅλα ὅσα βγῆκαν ἀπὸ τὸ στόμα μου πρέπει νά θεωρηθοῦν ἀληθινά.

(Συνεχίζεται)

α. Γιὰ τὴ Βαβυλωνιακὴ προέλευση τῆς Σίβυλλας βλ. καὶ Πανσανία 10,129, καὶ Ἰουστίνου, Λόγος Προτρεπτικὸς πρὸς Ἑλλήνας 37. Καὶ οἱ δύο τὴν θεωροῦν θυγατέρα τοῦ χρονικογράφου Βηροσσού.

β. Καὶ ὁ Λακτάντιος ταυτίζει τὴ Σίβυλλα τοῦ Βιβλίου ΙΙΙ μὲ τὴν Ἐρυθραία Σίβυλλα.

γ. Ὁ Γνωστὸς εἶναι κάτι αἰνιγματικό. Ὁ Kurfers διορθώνει «ἀγνόστοιο» = ἀγνώστου. Ἄλλοι ἀντὶ Γνωστὸς προτιμοῦν «Γνώστης» = αὐτὸς ποῦ ξέρει. Ὁ Ἐπιφάνιος (Κατὰ Αἰρ. 26,1) ἀναφέρει ὅτι οἱ Γνωστικοὶ ἀπέδιδαν στὴ γυναῖκα τοῦ Νῶε τὴ συγγραφὴ ὀρισμένων βιβλίων. Ἐδῶ (στιχ. 827) ἡ Σίβυλλα εἶναι νύφη τοῦ Νῶε.